

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
VALSTSTIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

**PUBLISKO PERSONU KOMERCDARBĪBA VALSTS ATBALSTA
KONTEKSTĀ**

BAKALAURA DARBS

Autore: **Eva Vīksna**

Studenta apliecības Nr.: ev12024

Darba vadītājs: lektors Dr.iur. Edvīns Danovskis

Rīga

2015

ANOTĀCIJA

Publiskas personas bieži izvēlas rīkoties privāto tiesību jomā, īpaši komercdarbībā. Vienlaikus jāņem vērā, ka šāda rīcība var radīt draudus konkurencei, tāpēc svarīgi analizēt, kādos gadījumos un ar kādiem nosacījumiem publiska persona drīkst iesaistīties tirgū, pati nodarbojoties ar komercdarbību.

Darbā pētīta publiskās personas komercdarbība valsts atbalsta kontekstā, analizējot, kādos gadījumos tā atļauta un kādi ir tās ierobežojumi.

Atslēgvārdi: publiska persona; komercdarbība; vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumi; valsts atbalsts.

ABSTRACT

State often chooses to act under private law, in particular to conduct commercial activities. At the same time it should be taken into account that such actions may pose a threat to competition, thus it is important to analyze in which cases economic activity by the state is allowed and under what conditions.

In this paper the author analyses economic activities of public persons in the context of State aid and sets limits to these activities.

Keywords: public person; economic activities; services of general economic interest; State aid.

SATURS

DARBĀ IZMANTOTO APZĪMĒJUMU SARAKSTS	5
IEVADS	6
1. PUBLISKAS PERSONAS KOMERCDARBĪBA	8
1.1. Publiskas personas darbības ierobežojumu mērķis.....	8
1.2. Komercdarbība valsts atbalsta kontekstā	8
1.3. Publiskas personas rīcība komercdarbībā	12
2. VISPĀRĒJAS TAUTSAIMNIECISKAS NOZĪMES PAKALPOJUMI.....	21
2.1. Vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojuma jēdziens	21
2.2. <i>Altmark</i> kritēriji.....	23
3. VALSTS ATBALSTS UN TĀ KONTROLE	27
3.1. Ekonomiskas priekšrocības.....	28
3.2. Labumu piešķir valsts un izmantojot tās resursus	33
3.3. Selektivitāte	34
3.4. Ietekme uz tirdzniecību ES līmenī.....	36
3.5. Valsts atbalsta kontrole	36
SECINĀJUMI	39
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	42

DARBĀ IZMANTOTO APZĪMĒJUMU SARAKSTS

ES – Eiropas Savienība

EST – Eiropas Savienības Tiesa

KAKL – Komercedarbības atbalsta kontroles likums

LES – Līgums par Eiropas Savienību

LESD – Līgums par Eiropas Savienības darbību

VPIL – Valsts pārvaldes iekārtas likums

VTNP – vispārējās tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumi

IEVADS

Publiskas personas bieži izvēlas rīkoties privāto tiesību jomā, īpaši komercdarbībā. Vienlaikus jāņem vērā, ka šāda rīcība var radīt draudus konkurencei preču un pakalpojumu tirgū, jo valstij ir pieejami plaši finansiāli un administratīvi līdzekļi.

Latvijā publiskas personas, īpaši pašvaldības, ir nereti izraisījušas sašutumu ar savu iejaukšanos tirgū, kur tas šķietami nav nepieciešams, tomēr nereti valsts rīcība komercdarbībā ir nepieciešama, tāpēc svarīgi analizēt, kādos gadījumos un ar kādiem nosacījumiem publiska persona drīkst iesaistīties tirgū, pati nodarbojoties ar komercdarbību.

Darba temats tika izvēlēts, jo Latvijā trūkst izpratnes par valsts atbalsta noteikumu piemērošanu publiskas personas komercdarbībā, praksē ne vienmēr tiek identificēts valsts atbalsts.

Darba mērķis ir izpētīt publiskās personas komercdarbību valsts atbalsta kontekstā, analizējot, kādos gadījumos tā atļauta un kādi ir tās ierobežojumi.

Darba uzdevumi:

1. Noskaidrot publiskas personas komercdarbības ierobežojumu mērķi;
2. Apskatīt valsts atbalsta regulējuma ietvarus;
3. Salīdzināt dažādos modeļus, kā valsts var darboties komercdarbībā un jau esošos ierobežojumus;
4. Noskaidrot vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu jēdzienu un kritērijus, kādā gadījumā kompensācija par to pildīšanu nav uzskatāma par valsts atbalstu;
5. Izpētīt valsts atbalsta īpatnības publiskas personas komercdarbības gadījumā;
6. Izstrādāt ieteikumus par efektīvāka regulējuma ieviešanu valsts atbalsta kontrolei publiskas personas komercdarbības ietvaros.

Darbs sadalīts nodaļās un apakšnodaļās, lai sasniegtu šos uzdevumus.

Darbā izmantotas šādas metodes:

1. vēsturiskā – aplūkojot valsts atbalsta regulējuma mērķa attīstību;
2. analītiskā – analizējot tiesu praksi, normatīvo aktus un veidojot savus secinājumus;
3. deduktīvā – no vispārējiem principiem secinot risinājumus konkrētās situācijās, piemēram, analizējot normatīvā akta piemērošanu konkrētā gadījumā;
4. induktīvā – no dažādiem argumentiem un piemēriem veidojot vispārinātus secinājumus par valsts atbalsta regulējuma uzlabošanu Latvijā;

5. salīdzinošā – salīdzinot dažādu valstu pieredzi, Eiropas Savienības Tiesas un Latvijas praksi valsts atbalsta un publiskas personas komercdarbības kontekstā.

Darbā apskatīti tādu autoru kā Dž. Faula (*J. Faull*), A. Nikpejas (*A. Nikpay*), K. Beikones (*K. Bacon*), J. Briedes, E. Danovska un E. Levita darbi; plaši izmantota Eiropas Savienības Tiesas prakse, analizēta Augstākās tiesa prakse un apskatīti praktiski piemēri no Latvijas publisko personu rīcības komercdarbībā. Aplūkoti Eiropas Savienības skaidrojošie materiāli. Izmantotas arī Saeimas sēžu stenogrammas un likumprojekta izstrādes materiāli. Izmantots Eiropas Savienības regulējums.

1. PUBLISKAS PERSONAS KOMERCĀRĪBA

1.1. Publiskas personas darbības ierobežojumu mērķis

ES nozīmīgu lomu ieņem konkurences tiesības un tām piederīgās valsts atbalsta tiesības. Kāpēc godīgas konkurences aizsardzība ir tik svarīga? Konkurence ir tā neredzamā tirgus roka, kas sniedz tirgum līdzsvaru – godīgas konkurences rezultātā rodas piedāvājuma un pieprasījuma balanss. No tā izriet arī konkurences tiesību savstarpēji saistītie mērķi. Tās aizsargā tirgū konkurējošos uzņēmumus, kā arī patērētājus, vienlaikus pasargājot tirgus struktūru.¹ Primārais mērķis ir iekšējā tirgus aizsardzība, kas ir ES pamatā.²

Ja neskaita atsevišķus uzņēmumus, kā piemēram, amerikāņu uzņēmumu *Apple Inc.*, kura peļņa 13,6 miljardi ASV dolāru vien 2015.gada otrajā ceturksnī³ krietni pārsniedz Latvijas valsts budžetā apstiprinātos 2015.gada ieņēmumus 7 253 942 233 *euro* apmērā,⁴ ir skaidrs, ka valstij ir pieejami daudz plašāki resursi nekā privātpersonām. Tas nozīmē, ka valsts iejaukšanās tirgū rada īpašus draudus konkurencei, bet tie jānovērš.

Kaut arī sākotnējais valsts atbalsta regulējuma mērķis bija iekšējā tirgus aizsardzība, neļaujot valstij īpaši palīdzēt kādam uzņēmumam vai komercdarbības nozarei, laika gaitā parādījusies arī ideja motivēt valsts resursu saprātīgāku izmantošanu.⁵

Vienlaikus ES nevalda *mežonīgs kapitālisms*, un tiek pieļauta valsts iejaukšanās tirgū, lai nodrošinātu sabiedrības intereses.

1.2. Komercdarbība valsts atbalsta kontekstā

LESD⁶ 107.panta pirmajā punktā ir skaidrots valsts atbalsta jēdziens un nostiprināts valsts atbalsta vispārīgs aizliegums, norādot arī uz izņēmumiem. Valsts atbalsts minētajā pantā definēts kā atbalsts, ko piešķir dalībvalstis vai ko jebkādā citā veidā piešķir no valsts līdzekļiem un kas rada vai draud radīt konkurences izkropļojumus, dodot priekšroku konkrētiem uzņēmumiem vai konkrētu preču ražošanai, ciktāl tāds atbalsts iespaido tirdzniecību starp dalībvalstīm.

¹ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2009.gada 4.jūnija spriedums lietā: C-8/08 T-Mobile Netherlands BV u.c., 38.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 5.maijā]

² Whish R. Competition law. 3rd edition. London, Edinburgh: Butterworths, 1993, p.14

³ Apple Reports Record Second Quarter Results. [Skatīts 05.05.2015.] Pieejams: <http://www.apple.com/pr/library/2015/04/27Apple-Reports-Record-Second-Quarter-Results.html>

⁴ “Par valsts budžetu 2015.gadam”: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014. 30.decembris, Nr.257 (5317).

⁵ Faull J., Nikpay A. The EU Law of Competition. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2014, p.1925

⁶ Līgums par Eiropas Savienības darbību. ES Oficiālais Vēstnesis, C 83, 2010.gada 30.marts.

Kritēriji, kam jāizpildās, lai atzītu kādu valsts rīcību par valsts atbalstu, tiks izklāstīti sīkāk šī darba 3.nodaļā, taču šajā nodaļā ir svarīgi saprast valsts atbalsta tiesību regulējuma robežas, proti, cik tālu šis regulējums vispār attiecas uz publiskas personas komercdarbību.

Valsts atbalsta regulējuma ietvarus var izsecināt no LESD 107.panta 1.punkta nosacījuma, ka valsts atbalsta saņēmējam ir jābūt uzņēmumam. Tā kā katras dalībvalsts tiesību institūti atšķiras, dalībvalstīs ir dažādas īpašuma organizācijas sistēmas un tiek lietota atšķirīga terminoloģija, valsts atbalsta tiesību ietvaros lietotajiem jēdzieniem tieši ekvivalenti nacionālajās tiesībās nav atrodamī. Vērtējot valsts atbalstu nacionālo tiesību ietvaros jāņem vērā ES tiesībās lietotais jēdzienu saturs un atbilstoši jāpiemēro.

ES tiesību ietvaros uzņēmums skaidrots kā jebkurš veidojums vai struktūra (angliski - *entity*), kas iesaistās ekonomiskās aktivitātēs.⁷ Tātad šis jēdziens ir funkcionāls, nevis institucionāls.⁸ Un būtiski ir konstatēt tieši ekonomiskās aktivitātes esamību.⁹

EST ir skaidrojusi ekonomiskās aktivitātes jēdzienu, secinot, ka jebkura aktivitāte, kurā tiek piedāvātas preces un pakalpojumi kādā tirgū, ir uzskatāma par ekonomisku aktivitāti un ir piemērojami konkurences tiesību noteikumi.¹⁰

Ne vienmēr ir vienkārši nošķirt ekonomiskas aktivitātes no citām aktivitātēm, praksē un teorijā ir izvirzījušās vairākas grupas, kuras neuzskata par ekonomiskām aktivitātēm. Piemēram, par ekonomisku aktivitāti netiek uzskatīti publiskās varas uzdevumi,¹¹ kā pasu izdošana vai armijas uzturēšana, tāpat arī tiesu sistēmas uzturēšana, valsts pārvalde, vides aizsardzība, satiksmes uzraudzība u.tml.¹²

Konkurences tiesību ietvaros ekonomiska aktivitāte nav gluži tas pats, kas saimnieciska darbība citu ES tiesību jomu ietvaros.¹³

Lai noteiktu, vai aktivitāte uzskatāma par ekonomiskas dabas, svarīgi apskatīt darbības būtību. Neekonomiskas aktivitātes būtībā būs tās, kurām preču un pakalpojumu tirgus nav un nevar būt, jo indivīdi ar šīm aktivitātēm nevēlas nodarboties vai arī valstij ir ekskluzīvas

⁷ Bacon K. (ed.) *European Union Law of State Aid*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, p. 25

⁸ Schweitzer H. *Services of General Economic Interest: European Law's Impact on the Role of Markets and of Member States*. From: Edited by Cremona M. (ed.) *Market Integration and Public Services in the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2011, p.20-21

⁹ Kleis M., Nicolaidis P. *The Concept of Undertaking in Education and Public Health Systems*. *European State Aid Law Quarterly*, 2006, Vol.3, p. 505; Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1991.gada 23.aprīļa spriedums lietā: C-41/90 Höfner and Elser, 21.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 5.maijā]

¹⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas lēmums lietā: Case 118/85 Commission v Italy [1987] ECR 2599, 7.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 5.maijā]

¹¹ Schweitzer H. *Services of General Economic Interest: European Law's Impact on the Role of Markets and of Member States*. From: *Market Integration and Public Services in the European Union*. Edited by Marise Cremona. Oxford: Oxford University Press, 2011, p.21

¹² Bacon K. (ed.) *European Union Law of State Aid*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, p. 26

¹³ Draft Commission Notice on the notion of State aid pursuant to Article 107(1) TFEU, p. 6. Pieejams: http://ec.europa.eu/competition/consultations/2014_state_aid_notion/draft_guidance_en.pdf [aplūkots 2015.gada 1.aprīlī]

tiesības veikt šīs aktivitātes. Daudzas līdzīgas aktivitātes var būt gan ekonomiska, gan neekonomiska rakstura. Piemēram, izglītība, veselības aprūpe, glābšanas dienesti un zinātniskie pētījumi.¹⁴

Tā, piemēram, EST ir pateikusi lietā *Humbel and Edel*, ka valstij ir pienākums izveidot un uzturēt publisku izglītības sistēmu, tāpēc, izveidojot skolas, valsts nerīkojas ekonomisku motīvu vadīta. Turklāt publisko skolu sistēmu uztur sabiedrība, nevis katrs vecāks individuāli. Pat apstākļi, ka reizēm jāmaksā mācību maksa, lai segtu atsevišķas operatīvās izmaksas, nemaina aktivitātes raksturu.¹⁵ Vienlaikus privāto izglītības iestāžu darbību gan var uzskatīt par ekonomiskām aktivitātēm.¹⁶

Interesanti ir piemēri sociālās apdrošināšanas jomā, piemēram, *AOK Bundesverband* lietā¹⁷ EST sociālā nodrošinājuma jomā secināja, ka par ekonomiska darbība nav konstatējama, kad iestādes, pārvaldot obligātās veselības apdrošināšanas un vecuma apdrošināšanas sistēmas, veic darbības ar vienīgi sociāliem mērķiem, to darbībai pamatā ir solidaritātes princips, nav peļņas gūšanas rakstura un izmaksātie pabalsti nav atkarīgi no iemaksu apmēra. Savukārt, ja šāds fonds darbojas pēc kapitalizācijas principa, pats nosaka iemaksu apmēru, tad tā tomēr ir uzskatāma par ekonomisku aktivitāti.¹⁸

EST lietās *Hofner and Elser* un *Ambulanz Glockner* par pareizu atzīta pieeja, ka tas vien, ka uzdevumu parasti izpilda publiskas personas, nenozīmē, ka tas tā būs vienmēr vai arī ka tā obligāti jābūt. Novērtējot darbības raksturu, svarīgs ir jautājums, vai privātpersona varētu veikt darbību, lai gūtu peļņu.¹⁹

Ekonomiskas dabas aktivitātei piešķirta tik liela nozīmi tādēļ, ka nebūtu nekādas jēgas piemērot konkurences noteikumus, ja privātpersonai nebūtu nekādu iespēju gūt peļņu.²⁰

Tā kā ekonomiska aktivitāte tiek definēta, kā preču un pakalpojumu piedāvāšana tirgū, tad tās pastāvēšana var būt atkarīga arī no valstī esošiem politiskiem apsvērumiem. Piemēram, gadījumos, kad valsts izvēlas neatvērt tirgu, nodrošinot pati vai caur kādu savu uzņēmumu (*in-house* princips), tirgus trūkuma dēļ minēto aktivitāti var uzskatīt par neekonomiskas

¹⁴ Kleis M., Nicolaides P. The Concept of Undertaking in Education and Public Health Systems. *European State Aid Law Quarterly*, 2006, Vol.3, p. 505-506

¹⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1988.gada 27.septembra spriedums lietā: C-263/86 *Humbel and Edel*, 18.punkts. Pieejams: Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 17.aprīlī]

¹⁶ Kleis M., Nicolaides P. The Concept of Undertaking in Education and Public Health Systems. *European State Aid Law Quarterly*, 2006, Vol.3, p. 505-506

¹⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2004.gada 16.marta spriedums apvienotajās lietās: C-264/01, C-306/01, C-354/01 un C-355/01 *AOK Bundesverband*. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 4.aprīlī]

¹⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1995. gada 16. novembra spriedumu lietā: C-244/94 *Fédération française des sociétés d'assurance u.c.*, Recueil, Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 4.aprīlī]

¹⁹ Schweitzer H. *Services of General Economic Interest: European Law's Impact on the Role of Markets and of Member States. From: Market Integration and Public Services in the European Union.* Edited by Marise Cremona. Oxford: Oxford University Press, 2011, p.22

²⁰ Faull J., Nikpay A. *The EU Law of Competition.* Third edition. Oxford University Press, 2014, p. 1932

dabas. Proti, valsts var izvairīties no valsts atbalsta regulējuma, definējot aktivitāti kā valsts pārvaldes uzdevumu vai nolemjot to nodrošināt pati. Piemēram, atsevišķas pašvaldības var izvēlēties nodrošināt atkritumu apsaimniekošanu ar sava dienesta palīdzību, bet citas var izvēlēties ļaut māsaimniecībām izvēlēties savus apsaimniekotājus vai rīkot publisko iepirkumu. Domājams, ka valsts patvaļīga rīcība kavē tirgus attīstību un ir pretrunā ar valsts atbalsta regulējuma mērķi, līdz ar to nav vēlama.

Interesants ir gadījums, kurā neatliekamās medicīniskās palīdzības transports Rīgas reģionā bija ārpalpojums, proti, AS “Rīgas Sanitārā transporta autobāze” nodrošināja autovadītājus un operatīvos medicīniskos transportlīdzekļus. Taču šobrīd tas tiek nodrošināts ar pašas Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta resursiem, jo tika secināts, ka šāds risinājums ir finansiāli izdevīgāks un efektīvāks.²¹ Tātad valsts izvēlējas aizvērt tirgu šajā jomā, nodrošinot pakalpojumu pati.

Tomēr Eiropas Komisija izvirzījusi ideju, ka arī *in-house* nodrošinājuma gadījumā, ja tirgus nav atvērts, bet citi uzņēmumi labprāt piedalītos pakalpojuma vai preču nodrošināšanā, tad šo aktivitāti varētu uzskatīt par ekonomiskas dabas.²² Tas nozīmētu, ka valsts atbalsta noteikumi tomēr būtu piemērojami. Tā kādā lietā ģenerālvokāts L. A. Hēlhuds (*L. A. Geelhoed*) vērtēja publiskas personas izveidots privāto tiesību subjekts darbojās kā publiskās personas izpildu dienests, bet tas tāpat varēja veikt darbības citu privātu vai publisku subjektu labā. Ģenerālvokāts secināja, ka šādā gadījumā uzņēmums netraucē konkurencei tikai gadījumā, ja tā darbība kā dienestam ir nodalīta no konkurējošās darbības gan finansiālā un grāmatvedības, gan materiālā un personāla ziņā.²³

Ja uzņēmums veic kā ekonomiskās tā arī citas aktivitātes, tad tas ir pakļauts konkurences tiesību noteikumiem tikai ekonomisko aktivitāšu ietvaros. Taču, līdzās pastāvot gan ekonomiskajai, gan neekonomiskās dabas aktivitātei, tā, ka tās nevar nošķirt, tās var tikt skatītas tikai kopsakarā viena ar otru. Tādā gadījumā to kopējo dabu noteiks tas, kura aktivitāte ir dominējošā. Piemēram, preču pārdošana, ko veic cilvēki ar invaliditāti rehabilitācijas centros, vai arī cietumnieki, tiks skatīta kopsakarā kā neekonomiska aktivitāte, kas nav pakļauta valsts atbalsta noteikumiem, taču, piemēram, lidostas infrastruktūras iekārtošana tiks uzskatīta par ekonomisku aktivitāti.²⁴

²¹ Turpmāk valsts pati nodrošinās ātrās palīdzības šoferus un operatīvos transportlīdzekļus. Pieejams: http://www.nmpd.gov.lv/nmpd/preses_relizes/?page=0&doc=1451 [aplūkots 2015.gada 5.maijā]

²² Draft Commission Notice on the notion of State aid pursuant to Article 107(1) TFEU, p. 5-6. Pieejams: http://ec.europa.eu/competition/consultations/2014_state_aid_notion/draft_guidance_en.pdf [aplūkots 2015.gada 1.aprīlī]

²³ Ģenerālvokāta L. A. Hēlhuda [*L. A. Geelhoed*] 2006. gada 28. septembra secinājumi lietā: C-295/05 Asociación Nacional de Empresas Forestales. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 4.aprīlī]

²⁴ Bacon K. (ed.) *European Union Law of State Aid*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, p. 27

Latvijas nacionālajos normatīvajos aktos, konkrētāk, KAKL²⁵, terminoloģijas ziņā lietoti jēdzieni “komercdarbības atbalsts” un “komercsabiedrība”. KAKL 1.panta otrās daļas 5.punktā jēdziens “komercsabiedrība” skaidrots plaši – kā fiziskā persona, juridiskā persona vai šādu personu apvienība neatkarīgi no tās īpašuma formas un darbības veida, kura veic vai gatavojas veikt komercdarbību. Regulēšanas jomu tātad nosaka tas, vai objekts veic vai grasās veikt komercdarbību. Pats jēdziens “komercdarbība” gan nav skaidrots.

Komerclikuma²⁶ 1.panta otrajā daļā skaidrots komercdarbība jēdziens, proti, tā ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants. Komercdarbība ir viens no uzņēmējdarbības veidiem.

Apskatot citus normatīvos aktus un arī paša VPIL regulējumu varētu šķist, ka komercdarbība ir šaurāks jēdziens nekā ekonomiskās aktivitātes, tomēr, lai neradītu pretrunu valsts atbalsta regulējuma ietvaros, KAKL kontekstā tas būtu jātulko plašāk. Arī darba nosaukumā tādēļ izvēlēts lietot jēdzienu “komercdarbība”, taču, tulkojot to paplašināti – aptverot ar to ekonomiskās aktivitātes, kā tas ir svarīgi valsts atbalsta tiesību kontekstā.

1.3. Publiskas personas rīcība komercdarbībā

Valsts atbalsta kontekstā nav nozīmes tam, vai priekšrocību saņemošais uzņēmums ir publisko vai privāto tiesību subjekts. Tāpat arī nav svarīga uzņēmuma organizācija²⁷ vai bezpeļņas raksturs.²⁸

Sekojošā loģikai nav svarīgi arī, vai uzņēmumam ir izdalīta atsevišķa juridiska personība. Piemēram, ja kāda pašvaldība nolemtu, ka tās iestādei jānodarbojas ar ekonomiskām aktivitātēm, šo iestādi varētu uzskatīt par uzņēmumu un uz to tāpat attiektos valsts atbalsta noteikumi, tāpat kā uz jebkuru citu uzņēmumu, piemēram, saistībā ar finanšu aprites jautājumiem.

Lai piemērotu valsts atbalsta regulējumu, nav svarīgi, kāds tiesiskais statuss ir objektam, kas veic komercdarbību, tomēr Latvijas tiesību ietvaros ir svarīgi saprast, kādi ir dažādie veidi, kā valsts var iesaistīties ekonomiskajās aktivitātēs.

Latvijas tiesību sistēmā izšķir sākotnējo publisko tiesību subjektu – Latvijas Republiku – un atvasinātas publiskas personas, proti, pašvaldības vai cita ar likumu vai uz likuma pamata

²⁵ Komercdarbības atbalsta kontroles likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014. 27.jūnijs, Nr.123 (5183)

²⁶ Komerclikums: : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 4.maijs, Nr.158/160 (2069/2071)

²⁷ Bacon K. (ed.) European Union Law of State Aid. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, p. 25

²⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1995.gada 16.novembra spriedumu lietā: C-244/94, FFSA u.c./Ministère de l'Agriculture un de la Pêche 21.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu> [aplūkots 2015.gada 8.martā]

izveidotas publiskas personas.²⁹ Tiesību doktrīnā izdala 3 galvenos atvasinātu publisku personu veidus:³⁰

- pašpārvaldes, piemēram, pašvaldības vai personālās pašpārvaldes, kā Latvijas Zvērinātu advokātu padome;
- pilntiesīgas autonomas iestādes, to mērķis ir apmierināt lietotāju vajadzības, piemēram, Latvijas Universitāte;
- publisko tiesību nodibinājumi, piemēram, nodibinājums “Latvijas Universitātes Fonds”.

Tā ir likumdevēja izvēle, vai viņš veido atvasinātas publiskas personas vai vienkārši sākotnējās juridiskās personas iestādes.³¹ Jaunas valsts (tiešās) pārvaldes iestādes vietā izveidot jaunu atvasināto publisko tiesību juridisko personu ir jēga divos gadījumos – ja valsts vēlas attiecīgos valsts pārvaldes uzdevumus nodot pildīt “autonomā režīmā”, padarot to pildīšanu mazāk atkarīgu no valsts tiešās pārvaldes un valdības politikas, un ja valsts šī uzdevuma pildīšanai vēlas izveidot savu, no valsts kopējā budžeta nodalītu finansu apriti. Joprojām paliek valsts uzraudzība.³²

Līdzīgi arī atvasinātās personas izvēlas, vai veidot iestādes vai rīkoties kā vienai institucionālai vienībai. Reizēm publiska persona izvēlas dibināt kapitālsabiedrības.³³ Rodas jautājums, kāpēc publiska persona izvēlas veidot privāto tiesību juridiskas personas un vai pastāv kādi ierobežojumi šādai rīcībai.

VPIL 87.pants nosaka gadījumus, kad valsts drīkst darboties privāto tiesību jomā. Šie gadījumi ir:

- 1) veicot darījumus, kas nepieciešami tās darbības nodrošināšanai;
- 2) sniedzot pakalpojumus;
- 3) veicot komercdarbību.

Atbilstoši šī panta trešajai daļai atvasinātas publiskas personas, izveidojot privāto tiesību juridiskās personas, tostarp arī bezpeļņas organizācijas, ir saistītas ar VPIL nosacījumiem un tajā noteikto atbildību. Tām nedrīkst izvirzīt citus mērķus, kas neizriet no attiecīgās publiskās personas funkcijām.

²⁹ VPIL 1.panta 1. un 2.punkts.

³⁰ Levits E. Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni. [Skatīts 05.05.2015.] Pieejams: <http://public.law.lv/ptilevicvalsts.html>

³¹ Briede J., Danovskis E. Publisko tiesību subjektu civiltiesiskais statuss. Jurista Vārds, 2012. 14.februāris, Nr.7 (706), 6.-7.lpp.

³² Levits E. Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni. [Skatīts 05.05.2015.] Pieejams: <http://public.law.lv/ptilevicvalsts.html>

³³ Briede J., Danovskis E. Publisko tiesību subjektu civiltiesiskais statuss. Jurista Vārds, 2012. 14.februāris, Nr.7 (706), 6.-7.lpp.

Atbilstoši VPIL 89.pantam publiskas personas slēdz privāto tiesību līgumus, tikai ievērojot diskriminācijas aizliegumu un līdzēju vienlīdzību. Publiska persona nevar patvaļīgi aizliegt vai apgrūtināt cilvēktiesību izmantošanu vai atteikties no atbildības par normatīvajos aktos noteikto funkciju izpildi.

Vienlaikus jāsecina, ka komercdarbība Valsts pārvaldes iekārtas likuma izpratnē nevar tik lietota tieši minētajā Komerclikuma izpratnē, ņemot vērā publiskas personas komercdarbības mērķi, kas nav primāri peļņas gūšana, bet gan sabiedrības vajadzību nodrošināšana, jo atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta trešajai daļai valsts pārvalde darbojas tikai sabiedrības interesēs.

Saskaņā ar valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta pirmo daļu noteikts ierobežots jomu loks, kuros publiska persona komercdarbību var veikt:

- 1) ja tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā;
- 2) nozarē, kurā pastāv dabiskais monopols, tādējādi nodrošinot sabiedrībai attiecīgā pakalpojuma pieejamību;
- 3) stratēģiski svarīgā nozarē;
- 4) jaunā nozarē;
- 5) nozarē, kuras infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi;
- 6) nozarē, kurā atbilstoši sabiedrības interesēm nepieciešams nodrošināt augstāku kvalitātes standartu.

Turklāt panta otrajā daļā arī noteikts ierobežojums - komercdarbības veikšanai publiskai personai ir jādibina kapitālsabiedrība.

Atbilstoši Komerclikuma 134.panta pirmajai un otrajai daļai kapitālsabiedrība ir komercsabiedrība, kuras pamatkapitāls sastāv no pamatkapitāla daļu vai akciju nominālvērtību kopsummas, proti, sabiedrība ar ierobežotu atbildību vai akciju sabiedrība. Atbilstoši šī likuma 135.panta pirmajai daļai tā ir juridiska persona. Kapitālsabiedrība ir privāto tiesību subjekts neatkarīgi no tā, vai tās daļas pilnībā vai daļēji pieder publiskai personai.

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87.panta pirmās daļas 1.punkta minētās darbības ir vieglāk nošķirt no pārējām pantā minētajām – tās ietver preču un pakalpojumu pirkšanu, darbinieku algošanu un līdzīgas darbības, lai nodrošinātu publiskas personas darbību.

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments savukārt secinājis, ka VPIL 87.panta pirmās daļas 2. un 3.punktā ietvertās darbības aptver viens mērķis - sabiedriski svarīgu pakalpojumu nodrošināšana. Publiska persona izšķiras starp abos punktos ietvertajām opcijām, kad nolēmusi pakalpojumus sniegt pašas spēkiem. Tiesa arīrdzan secinājusi, ka lēmums nodot vai nenodot pakalpojuma sniegšanu brīvajam tirgum nav pārbaudāms tiesā un

paliek publiskas personas kompetencē.³⁴ Konkrētajā gadījumā jautājums bija par atkritumu apsaimniekošanu pašvaldībā, jo pašvaldība bija nolēmusi šo uzdevumu uzticēt pašvaldības sabiedrībai ar ierobežotu atbildību. Pieteicēji prasīja tirgus atvēršanu citiem konkurentiem, izsludinot publisku iepirkumu.

Tā kā valsts atbalsta kontekstā nav svarīga uzņēmuma forma, tad VPIL 87.panta pirmās daļas 2. un 3.punktā ietvertās darbības pēc būtības nemaz nav atšķirīgas vismaz valsts atbalsta kontekstā, tāpēc pakalpojumu sniegšanas nošķiršana no komercdarbības ir nepamatota. Tātad, ja eksistē tirgus, bet publiska persona nolemj pati sniegt pakalpojumu, to varētu analizēt no valsts atbalsta viedokļa, neatkarīgi no tā, vai publiska persona veido kapitālsabiedrību vai to dara kāda tās iestāde.

Ekonomikas ministrija 2013.gadā izstrādāja plašus grozījumus vairākos normatīvajos aktos, lūdzot grozījumus Valsts pārvaldes iekārtas likumā izskatīt vienotā paketē ar likumprojektu "Publisko personu kapitālsabiedrību un kapitāla daļu pārvaldības likums", likumprojektu "Grozījumi likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā""³⁵, likumprojektu "Grozījums Likumā par budžetu un finanšu vadību" un likumprojektu "Grozījumi likumā "Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju""³⁵.

Tā kā 11. Saeima nepaspēja izskatīt grozījumus VPIL, atbilstoši Saeimas kārtības ruļļa 39.pantam tika nolemts to izskatīt 12.Saeimā.

Likumprojekta anotācijā tika skaidrots, ka valsts pārvaldes institūcijas ne vienmēr ievēroja likumā noteiktos ierobežojumus un normu mērķi ierobežot valsts komercdarbību, kā arī Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta trešo daļu, kas nosaka, ka valsts pārvalde darbojas sabiedrības interesēs. Tātad arī publiskās personas komercdarbība ir veicama vienīgi sabiedrības interesēs stratēģiski svarīgās nozarēs vai, kad, piemēram, nepieciešams novērst tirgus nepilnību.³⁶

Anotācijā iekļauta arī atsauce uz Ministru kabineta 2012.gada 4.jūnija rīkojumu Nr.245 „Par Publisko personu komercdarbības koncepciju”, kurā norādīts, ka:

“1. Publiskā persona var nodarboties ar komercdarbību stratēģiski svarīgā nozarē vai tirgus nepilnības apstākļos, tai skaitā situācijā, kad pastāv dabiskais monopols.

³⁴ Augstākās tiesas 2014.gada spriedums lietā Nr.SKA-0079/14, Pieejams: <http://www.at.gov.lv> [aplūkots 2015. gada 11. aprīlī]

³⁵ Pavadvēstule likumprojektam "Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā". Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/FF41D62E8852B043C2257B9D00325402?OpenDocument#c> [aplūkots 2015.gada 1.aprīlī]

³⁶ Likumprojekta "Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/FF41D62E8852B043C2257B9D00325402?OpenDocument#c> [aplūkots 2015.gada 1.aprīlī]

2. Publisko personu kapitālsabiedrības var iegūt līdzdalību citās sabiedrībās, kuru darbība atbilst publiskās personas komercdarbības nosacījumiem, vai ja līdzdalība ir nepieciešama, lai nodrošinātu publiskās personas kapitālsabiedrības komercdarbības mērķu sasniegšanu, kā arī ja ir izvērtēts, ka ar publisko personu kapitālsabiedrības līdzdalību citā sabiedrībā tās resursi tiek izmantoti racionāli un ekonomiski pamatoti, ievērojot labas korporatīvas pārvaldības principus.³⁷

Šī iemesla dēļ nepieciešams uzlabot esošo regulējumu.

Kā būtiskas tirgus nepilnības minēti, piemēram, monopoli jeb konkurences trūkums, ārējas ietekmes (nejauši ražošanas vai patēriņa blakusefekti) un sabiedriskas preces (**kopīga patēriņa gadījums** – vienas personas patēriņš nesamazina citu ieguvumu no tās pašas preces vienības; **patēriņa neizslēdzamības gadījums** – kad nav vēlams vai iespējams izslēgt cilvēkus no preces patērēšanas). Valsts var mēģināt atrisināt šīs nepilnības ar dažādiem līdzekļiem tādiem kā nodokļu uzlikšana, subsīdiju sniegšana, kvotu noteikšana vai iesaistīšanās komercdarbībā. Lai izvēlētos atbilstošāko iejaukšanās veidu, valstij jāveic rūpīga konstatētās tirgus nepilnības analīze.³⁸

Publisko personu kapitālsabiedrības iesaistīšana tirgus nepilnības atrisināšanā ir pieļaujama tikai tad, kad, pirmkārt, ir būtiska tirgus nepilnība, otrkārt, citi iejaukšanās veidi nav iespējami, treškārt, līdz minimuma tiek samazināta neefektivitāte. Tas varētu būt attaisnojams sabiedrisko preču gadījumā un gadījumos, kad laba kvalitāte izmaksā pārāk daudz.³⁹

Tas saskan ar tiesību literatūrā minēto - viens no iemesliem, kāpēc valsts varētu gribēt nodarboties ar uzņēmējdarbību, ir gadījumos, kad pakalpojums ir dabiskais monopols un pakalpojumi ir sabiedrībai īpaši nozīmīgi, piemēram, komunālo pakalpojumu nodrošināšana pašvaldībā. Valstij ir īpaša interese nodrošināt kvalitatīvus pakalpojumus par pieejamu cenu, neraugoties uz to augstajām izmaksām.⁴⁰

Interesanti gan, ka anotācijā nav *expressis verbis* minēts valsts atbalsta aspekts, kaut arī pēc būtības tas ir viens no iemesliem šiem grozījumiem.

Apspriežot likumprojektu Saeimā deputāti bieži norādījuši, ka valsts komercdarbībā var iesaistīties tikai izņēmuma gadījumos. Piemēram, deputāts Vilnis Ķirsis norādīja uz

³⁷ Likumprojekta “Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/FF41D62E8852B043C2257B9D00325402?OpenDocument#c> [aplūkots 2015.gada 28.martā]

³⁸ Turpat.

³⁹ Turpat.

⁴⁰ Trepte P. Public Procurement in the EU. A Practitioner's Guide. 2nd ed. Oxford: Oxford. University Press, 2007, p. 61

neveiksmīgo *Aqua Riga* ieceri, kurā Rīgas pašvaldība apsvēra iespēju sākt tirgot ūdeni peļņas nolūkā, kaut arī šajā tirgū konkurence ir pietiekami liela.⁴¹

Vienlaikus, piemēram, deputāts Dāvis Stalts norādījis, ka valstij jā saglabā loma ekonomikā, bet liberālā domāšana “jāpārtrauc”.⁴² Tas liecina par neizpratni par valsts atbalsta jēdzienu.

Apskatot komisijas atbalstītos redakciju (ar valsts valodas speciālistu labojumiem) priekšlikumus, Valsts pārvaldes iekārtas likuma 87.panta pirmās daļas 3.punkts izskatītos šādi (aizstājot “3) veicot komercdarbību”):

“3) dibinot kapitālsabiedrību vai iegūstot līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā.”

Savukārt 88.pants izskatītos šādi:

“88.pants. Publiskas personas līdzdalība kapitālsabiedrībā

(1) Publiska persona savu funkciju efektīvai izpildei var dibināt kapitālsabiedrību vai iegūt līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā, ja īstenojas viens no šādiem nosacījumiem:

1) tiek novērsta tirgus nepilnība — situācija, kad tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā;

2) publiskas personas kapitālsabiedrības vai publisku personu kontrolētas kapitālsabiedrības darbības rezultātā tiek radītas preces vai pakalpojumi, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai vai valsts drošībai.

(2) Publiska persona pirms kapitālsabiedrības dibināšanas vai līdzdalības esošā kapitālsabiedrībā iegūšanas, veic paredzētās rīcības izvērtējumu, lai pamatotu, ka tā ir samērīgs sabiedrības labklājības vai valsts drošības uzlabošanas veids un citādā veidā nav iespējams efektīvi sasniegt šā panta pirmajā daļā noteiktos mērķus. Veicot izvērtējumu, publiska persona konsultējas ar kompetentajām institūcijām konkurences aizsardzības jomā un komersantus pārstāvošām biedrībām, kā arī ievēro komercdarbības atbalsta kontroles jomu regulējošu normatīvo aktu prasības.

(3) Ministru kabinets pēc šā panta otrajā daļā minētā izvērtējuma veikšanas izdod noteikumus, kuros pamato tirgus nepilnību vai nosaka tādas preces vai pakalpojumus, kas kapitālsabiedrības darbības rezultātā tiek radīti un ir stratēģiski svarīgi valsts attīstībai vai drošībai.

(4) Pašvaldības dome pēc šā panta otrajā daļā minētā izvērtējuma veikšanas izdod saistošos noteikumus, kuros pamato tirgus nepilnību vai nosaka preces un pakalpojumus, kas ir stratēģiski svarīgi pašvaldības administratīvās teritorijas attīstībai. Šie saistošie noteikumi

⁴¹ Latvijas Republikas 12.Saeimas 2013.gada 3.oktobra sēdes stenogramma. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/B9630140AFA96DB9C2257C0400445F03?OpenDocument> [aplūkots 2015.gada 20.martā]

⁴² Turpat.

tiek izstrādāti, pieņemti un stājas spēkā tādā pašā kārtībā, kādā tiek izstrādāti, pieņemti un stājas spēkā saistošie noteikumi par pašvaldības budžeta apstiprināšanu vai grozīšanu.

(5) Atvasināta publiska persona, kas nav pašvaldība, var dibināt kapitālsabiedrību vai iegūt līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā saskaņā ar šā panta noteikumiem un ņemot vērā šā panta trešajā vai ceturtajā daļā minētajā ārējā normatīvajā aktā noteikto.

(6) Šā panta trešajā un ceturtajā daļā minētajos normatīvajos aktos norāda publiskas personas funkcijas un konkrētus komercdarbības veidus, kādos šīs funkcijas tiks pildītas, lai sasniegtu šā panta pirmajā daļā noteiktos mērķus.

(7) Publiska persona, kas dibinājusi kapitālsabiedrību vai ieguvusi līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā, pārvērtē līdzdalību tajā saskaņā ar šo pantu un Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumu.⁴³

Redzams, ka novērsta tā konceptuālā problēma, ka komercdarbība nošķirta no pakalpojumu sniegšanas (komercdarbība aizstāta ar dalību kapitālsabiedrībās). Vienlaikus nekas netiek darīts, lai ierobežotu valsts rīcību, kad publiska persona pati nolemj sniegt pakalpojumus. Pēc idejas līdzīgus apsvērumus vajadzētu līdzīgus apsvērumus ievērot arī tajā gadījumā, ja publiska persona pati sniedz pakalpojumus, rīkojoties privāto tiesību jomā.

Kamēr uzņēmums nodarbojas ar ekonomiskām aktivitātēm, nav svarīga uzņēmuma piederība publiskajam vai privātajam sektoram; vai tas tiek finansēts par valsts līdzekļiem vai tas vienkārši ir publisko tiesību subjekts.⁴⁴

Tā, piemēram, EST piemēroja valsts atbalsta regulējumu pētniecības centram, kas bija privāto tiesību subjekts, tomēr to bija izveidojušas publiskas organizācijas par valsts līdzekļiem ar mērķi īstenot noteiktas pētniecības darbības.⁴⁵

Atsevišķās situācijās uzņēmums var būt gan atbalsta sniedzējs, gan saņēmējs, piemēram, kādā lietā bija runa par fondu, kas saņēma šajā gadījumā.⁴⁶

Tā ir arī viena no valsts atbalsta regulējuma problēmām nacionālā līmenī – netiek pietiekami apzināti veidi, kā valsts iejaucas komercdarbībā un valsts atbalsta regulējums šajā sakarā. Ar to vien, ka tiek ierobežotas valsts iespējas veidot komercsabiedrības veikšanai, nenovērš valsts atbalsta noteikumu pārkāpumu draudus.

⁴³ Likumprojekta “Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā” (Nr. 60/Lp12) priekšlikumu salīdzinošā tabula uz 2.lasījumu. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttcategory=60/Lp12> [aplūkots 2015.gada 13.martā]

⁴⁴ Bacon K. (ed.) European Union Law of State Aid. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, p. 28

⁴⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas 2006. gada 23.marta spriedums lietā: C-237/04 Enirisorse. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 13.martā]

⁴⁶ Eiropas Savienības Vispārējās tiesas spriedums 2011.gada 24.marta spriedums apvienotajās lietās: T-443/08 un T-455/08T-14/96 Freistaat Sachsen u.c./Komisija Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 13.martā]

Praksē pašvaldībām ir ļoti kārdinoši izveidot kapitālsabiedrības – tas ir veids, ka nošķirt atbildību no publiskas personas pašas, iegūt lielāku brīvību personas darbībā, jo pār to nav kontrolējoša mehānisma valsts pārvaldes ietvaros, kā arī gūt lielāku peļņu.

Ja aplūko VPIL minētos komercdarbības ierobežojumu praksē, tiešām jāpiekrīt, ka ne vienmēr tiktu ievēroti nosacījumi, kas iekļauti likumā. Piemēram, Latvijas Republikas Saeimas autobāze mēdza apkalpot ne vien Saeimu, bet arī privātpersonas, turklāt par īpaši izdevīgām cenām. Tā kā nevar saskatīts neviens no Valsts pārvaldes iekārtas likumā minētais gadījums, kad komercdarbība ir atļauta, šāda rīcība uzskatāma par nelikumīgu valsts atbalstu.⁴⁷ Tomēr, uzklusot speciālistu viedokli, šī nelikumīgā prakse ir izbeigta un autobāze apkalpo vairs tikai Saeimu.

Savukārt Latvijas pašvaldības turpina izcelties ar īpašu iesaistīšanos komercdarbībā. Piemēram, Ventspils pilsētas pašvaldībai piederošais SIA “Ventspils labiekārtošanas kombināts” nodarbojas ar:

- apbedīšanas pakalpojumiem;
- apbedīšanas piederumu pārdošanu;
- bīstamo un lielgabarīta atkritumu savākšanu;
- pārvietojamo tualetes kabīņu nomu;
- atkritumu savākšanu, transportēšanu un apglabāšanu;
- kravu transportu, kravu iekraušanu un izkraušanu;
- sālsūdens maisījuma sagatavošanu;
- būvmašīnu un tehnikas īri ar operatoru;
- vispārīgajiem mehāniskajiem metālapstrādes pakalpojumiem;
- grants-sāls maisījuma sagatavošanu un piegādi;
- ielu mehānizēti tīrīšanu;
- ietvju un zālienu tīrīšanu un kopšanu;
- koku nozāģēšanu un zaru apzāģēšanu;
- teritorijas labiekārtošanu;
- zāliena pļaušanu.

Šī uzņēmuma mērķis ir “nodrošināt kvalitatīvu un profesionālu pakalpojumu sniegšanu apstādījumu ierīkošanā, ceļu būvē, atkritumu apsaimniekošanā un tūrismā Ventspilī un

⁴⁷ Potaičuks A. Valsts atbalsta tiesiskuma kontrole tiesā. Maģistra darbs, Rīga, 2014, 19.lpp.

Kurzemes reģionā”.⁴⁸ Daļa no šī uzņēmuma piedāvātajiem pakalpojumiem neatbilst VPIL 88.panta ierobežojumiem, piemēram, pārvietojamo tualetes kabīņu nomu noteikti var nodrošināt pats tirgus un nav nepieciešama valsts iejaukšanās.

Turklāt, ņemot vērā VPIL 87.panta trešās daļas ierobežojumu (atvasināta publiska persona nedrīkst kapitālsabiedrībai izvirzīt mērķus, kas nav saistīti ar publiskās personas funkcijām) nav attaisnojama pašvaldības uzņēmuma darbība ārpus savas pašvaldības robežām, jo Ventspils uzdevums nav rūpēties par labiekārtošanu ārpus Ventspils, Kurzemes reģionā.

Tāpat arī populāra ir pašvaldības tirgus uzturēšana, piemēram, pašvaldības SIA „Ventspils tirgus” un “Rīgas centrāltirgus” organizē preču un produkcijas tirdzniecību, nodrošina privātpersonas ar tirdzniecības vietām; utt.⁴⁹

Sabiedrībā sašutumu izraisīja, kad Rīgas pilsētas pašvaldībai SIA “Rīgas satiksme” daļēji (51% kapitāldaļu) piederošā SIA “Rīgas karte” pārņēma SIA “CityCredit” ieceri par elektronisku maksājumu starpniecību autostāvvietu izmantošanai.⁵⁰

Interesanti piemēri ir arī valsts AS “Tiesu namu aģentūra” un valsts SIA “Latvijas Vēstnesis”. Līdzās valsts pārvaldes uzdevumiem (piemēram, nodrošināt tieslietu sistēmas institūcijas ar to funkciju izpildei piemērotām telpām un nodrošināt to uzturēšanai nepieciešamos pakalpojumus⁵¹ vai likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta, Ministru kabineta, Satversmes tiesas un ministriju pieņemto tiesību aktu publicēšana, tiesību aktu sistematizēšana⁵²), nodarbojas arī ar juridiskās literatūras izdošanu, kas ir parasta tirgus darbība.

Kopumā 2014.gadā valstij (kā sākotnējai publiskai personai) piederēja 100% kapitāldaļu 68 kapitālsabiedrībās un daļēji piederēja vēl 69 kapitālsabiedrībās.⁵³

ES tiesību ietvaros nav ierobežojumu publiskas personas rīcībai, veidojot kapitālsabiedrības.

⁴⁸ Pašvaldības SIA “Ventspils labiekārtošanas kombināts”. Pieejams: http://www.ventspils.lv/lat/ventspils_parvalde/pasvaldibas_parvaldes_struktura/103-pasvaldibas-sia-ventspils-labiekartosanas-kombinats [aplūkots: 2015.gada 2.maijā]

⁴⁹ Pašvaldības SIA “Ventspils tirgus”. Pieejams: http://www.ventspils.lv/lat/ventspils_parvalde/pasvaldibas_parvaldes_struktura/95-pasvaldibas-sia-ventspils-tirgus [aplūkots 2015.gada 1.maijā]

⁵⁰ IUB Rīgas satiksmei lūgs pārtraukt līgumu ar SIA Rīgas karte, kas no tirgus «izspiež» Mobilly. Pieejams: <http://www.db.lv/tirdznieciba/pakalpojumi/iub-rigas-satiksmei-lugs-partraukt-ligumu-ar-sia-rigas-karte-kas-no-tirgus-izspiez-mobilly-411964> [aplūkots 2015.gada 1.maijā]

⁵¹ Misija. Pieejams: <http://www.tna.lv/lv/about/mission/> [aplūkots 2015.gada 1.maijā]

⁵² Oficiālais izdevējs Latvijas Vēstnesis. Pieejams: https://www.lv.lv/?menu=par_mums&sid=1 [aplūkots 2015.gada 1.maijā]

⁵³ Valsts kapitālsabiedrību pārvaldība. Pieejams: <http://www.pkc.gov.lv/darba-grupas/valstskapit%C4%81lsabiedr%C4%ABbu-p%C4%81rvald%C4%ABba> [aplūkots 2015.gada 1.maijā]

2. VISPĀRĒJAS TAUTSAIMNIECISKAS NOZĪMES PAKALPOJUMI

2.1. Vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojuma jēdziens

Vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumi jeb sabiedriski pakalpojumi (angliski - *services of general economic interest*) parādās LESD 106.panta otrajā daļā, kurā noteikts, gadījumā, ja uzņēmumam ir uzticēti sabiedriski pakalpojumi, ir iespējamās atkāpes no konkurences tiesību, tai skaitā arī valsts atbalsta, regulējuma, lai netiktu ne faktiski, ne juridiski traucēta publisko uzdevumu izpilde.

Tāpat arī šis jēdziens parādās LESD 14.pantā un LESD 26. protokolā, kurā uzsvērts, ka valstij ir liela nozīme un arī rīcības brīvība, nodrošinot, pasūtot un organizējot sabiedriskus pakalpojumus, lai, cik vien iespējams, ievērotu patērētāju vajadzības. Katras valsts ģeogrāfiskais stāvoklis un sociālie un kultūras apstākļi var ietekmēt publisko pakalpojumu sniegšanu un tas ir jāņem vērā. Kā svarīgas vērtības atzīstamas: augsts kvalitātes, drošības un pieejamības līmenis, vienlīdzīga attieksme un vispārējas piekļuves un patērētāju tiesību veicināšana. Tāpat arī skaidrots, ka ES tiesības neietekmē to, kā valsts nodrošina, pasūta un organizē ar ekonomiku nesaistītus sabiedriskos pakalpojumus.

Taču Eiropas Savienības primārajos vai sekundārajos tiesību avotos VTNP jēdziens tā arī nav skaidrots.⁵⁴ Tiesu praksē šis jēdziens skaidrots, kā ekonomiskas aktivitātes, kam ir īpašas pazīmes un atšķirības no citām ekonomiskajām aktivitātēm.⁵⁵

Eiropas Savienības līmenī nav vienotas izpratnes par to sabiedriskajiem pakalpojumiem, jo atšķiras – atšķiras idejas par valsts un tirgus lomu.⁵⁶

Francijā pastāv ideja par “service public”, kas radusies no Leona Digī (*Leon Duguit*) idejām – valsts iejaucas, tad, kad sabiedrība pati nevar. Sākotnēji tā bija ideja, ka tas ir attaisnojums un vienlaikus robežas valstij iejaukties, bet vēlāk ideja jau pārtapa, secinot, ka nevar tā vienkārši noteikt robežas, lai iejauktos, bet tikai iejaukšanās sociālo mērķi.⁵⁷

⁵⁴ Faull J., Nikpay A. The EU Law of Competition. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2014, p. 1990

⁵⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1991.gada 10.decembra spriedums lietā: C-179/90 *Merci convenzionali porto di Genova*, 27.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 12.martā]; Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1998.gada 18.jūnija spriedums lietā: C-266/96, *Corsica Ferries France SA*, 45.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 12.martā]

⁵⁶ Schweitzer H. *Services of General Economic Interest: European Law's Impact on the Role of Markets and of Member States*. From: Edited by Cremona M. (ed.) .*Market Integration and Public Services in the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2011, p.12

⁵⁷ *Ibid.*, p. 13-14

Vācijā savukārt eksistē koncepts “Daseinsvorsorge”, kas radās 20.gs. sākumā. Tas paredz to, ka indivīds tirgus apstākļos nevar nodrošināt sev iztiku, tāpēc valstij jānodrošina izdzīvošanai nepieciešamais pamats; publisko tiesību pārākums pār privātajām tiesībām.⁵⁸

Taču vispārējo tautsaimniecības nozīmes pakalpojumu koncepts nav radies no šīm divām idejām, tieši pretēji – tam vajadzētu būt pēc iespējas neitrālākam, lai to varētu piemērot visas Savienības ietvaros.⁵⁹

Praksē parasti var izšķirt šādas pazīmes, kas piemīt vispārējās tautsaimniecības pakalpojumiem – tās ir ekonomiskas aktivitātes, kuru mērķis ir sabiedrības labums, šīs aktivitātes netiktu veiktas vai arī to kvalitāte, drošība, pieejamība un citas svarīgas īpašības būtu atšķirīgas bez publiskas iejaukšanās.⁶⁰

Jomas, kas tradicionāli ir atzītas par vispārējas tautsaimniecības nozīmes pakalpojumiem ir atkritumu apsaimniekošana, sociālie pakalpojumi (piemēram, aprūpes iestādes), veselības aprūpe, sabiedriskā televīzija un radio u.c.⁶¹

Dalībvalstīm dota plaša rīcības brīvība noteikt, kurš pakalpojums atzīstams par vispārējas nozīmes tautsaimniecības pakalpojumu. Vienlaikus Komisija var novērtēt, vai valsts nav pieļāvusi acīmredzamu un būtisku kļūdu pakalpojuma dabas novērtēšanā.⁶²

Kā piemērus situācijām, kad šāda kļūda konstatēta, var minēt:

- Ostas operācijas (iekraušana, izkraušana, kravu uzglabāšana utt.) nacionālajās ostās;
- Reklāmas aktivitātes, e-komercija, paaugstinātas maksas telefona numuru izmantošana televīzijas spēlēs utt.
- Atbrīvošanās no dzīvnieku liķiem, gadījumā, ja to dara uzņēmēji, ar kuru uzņēmējdarbību tas saistīts;
- Interneta piegāde uzņēmumiem, nevis plašākai sabiedrības daļai.⁶³

Tāpat, piemēram, Rīgas domes ieceri pārdot minerālūdeni nevarētu uzskatīt par vispārējas tautsaimniecības nozīmes pakalpojumu, jo tirgus to lieliski nodrošina arī bez publiskas iejaukšanās un šāda pakalpojuma sniegšana acīmredzami nav sabiedriski nozīmīga.

⁵⁸ Schweitzer H. Services of General Economic Interest: European Law's Impact on the Role of Markets and of Member States. From: Edited by Cremona M. (ed.) .Market Integration and Public Services in the European Union. Oxford: Oxford University Press, 2011, p. 14-15

⁵⁹ Ibid., p. 32-33

⁶⁰ Guide to the application of the European Union rules on state aid, public procurement and the internal market to services of general economic interest, and in particular to social services of general interest. Brussels: 2013, p. 21

⁶¹ Faull J., Nikpay A. The EU Law of Competition. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2014, p. 1990

⁶² Ibid.

⁶³ Guide to the application of the European Union rules on state aid, public procurement and the internal market to services of general economic interest, and in particular to social services of general interest. Brussels: 2013, p. 24

Tajās jomās, kas ir harmonizētas Eiropas Savienības līmenī, valstij ir jāievēro minimālie standarti, piemēram, telekomunikācijās, pasta pakalpojumos un enerģijas tirgū. Tāpat arī valstij nevajadzētu pasludināt par sabiedriski nozīmīgiem pakalpojumiem tādus pakalpojumus, kas jau veiksmīgi tiek nodrošināti brīvā tirgū, bez publiskas iejaukšanās.⁶⁴

Publiskas varas uzdevumi ir nošķirami no vispārējās tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumiem. Publiskas varas uzdevumiem nav ekonomiskas dabas, tāpēc uz tiem neattiecas valsts atbalsta regulējums, savukārt VTNP ir ekonomiska daba, tomēr tie ir sabiedriski svarīgi.

Piemēram, var aplūkot likuma “Par pašvaldībām”⁶⁵ 15.pantu, kurā noteiktas pašvaldību autonomās funkcijas. Šī panta pirmās daļas 1.punktā minēta pašvaldības funkcija – organizēt iedzīvotājiem komunālos pakalpojumus. Taču tas vien neatņem ekonomisko dabu atkritumu apsaimniekošanai pašvaldībā, ja ir atvērts tirgus un Tomēr tas var norādīt uz to, ka tas ir vispārējās tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojums.

Vienlaikus 15.panta pirmās daļas 15.punktā minētā civiltāvokļa aktu reģistrācija gan ir valsts funkcija bez ekonomiska rakstura.

Latvijas regulējums Valsts pārvaldes iekārtas likumā galvenokārt vērsts uz to, lai valsts rīkotos privāto tiesību sfērā, nodarbojoties ar komercdarbību tieši šādos gadījumos – kad jāsniedz sabiedriski nozīmīgi pakalpojumi, nevis iejauktos tirgū, kad tas spēj pastāvīgi nodrošināt situāciju.

Kā piemēru VTNP varētu minēt pašvaldības SIA “Rīgas Nacionālais zooloģiskais dārzs”, kurai pamatojoties uz deleģēšanas līgumu, kas noslēgts ar Rīgas domi, jāveic autostāvvietu ierīkošana, uzraudzība un kontrole Rīgā tūrisma iespēju popularizēšana, atpūtas un brīvā laika pavadīšanas iespēju nodrošināšana utt.⁶⁶

2.2. *Altmark* kritēriji

Nozīmīgajā *Altmark* spriedumā tika definēti tie kritēriji, kuriem kumulatīvi jāizpildās, lai uzņēmumam sniegto kompensāciju par sabiedriski nozīmīgo uzdevumu pildīšanu neuzskatītu par valsts atbalstu:

1. “saņēmējuzņēmumam ir jābūt uzliktām sabiedrisko pakalpojumu pildīšanas saistībām un šīm saistībām jābūt skaidri definētām;

⁶⁴ Faull J., Nikpay A. The EU Law of Competition. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2014, p. 1990-1991

⁶⁵ “Par pašvaldībām”: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 24.maijs, Nr.61 (192)

⁶⁶ Pārvaldes uzdevumu deleģēšanas līgums Nr.RD-11-1062 starp Rīgas pilsētas pašvaldību un SIA “Rīgas Nacionālais zooloģiskais dārzs”. Pieejams: <http://www.riga.lv> [aplūkots 2015.gada 3.maijā]

2. kompensāciju aprēķināšanas parametriem jābūt iepriekš objektīvi un caurredzami noteiktiem;
3. kompensācija nedrīkst pārsniegt summu, kas nepieciešama, lai nosegtu visus vai daļu izdevumu, kas radušies, pildot sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības, ņemot vērā atbilstošos rēķinus un saprātīgu peļņu saistībā ar šo saistību izpildi;
4. ja uzņēmums sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistībām konkrētajā gadījumā nav izvēlēts sabiedrisko iepirkumu procedūras rezultātā, kas ļautu izvēlēties pretendentu, kurš spēj šos pakalpojumus piedāvāt par sabiedrībai viszemāko cenu, kompensācijas apjoms nosakāms, pamatojoties uz to izdevumu analīzi, kādi, pildot šīs saistības, rastos tipiskam uzņēmumam, kas ir labi vadīts un adekvāti nodrošināts ar transporta līdzekļiem, lai spētu izpildīt sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības, ņemot vērā atbilstošos rēķinus un paredzot saprātīgu peļņu par šo saistību izpildi.”⁶⁷

To, vai izpildās *Altmark* spriedumā noteiktie kritēriji, analizē tiesas, nevis Komisija (sk. T-266/02, para 90)⁶⁸.

Šos kritērijus izmantojušas arī nacionālās tiesas, piemēram, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments 2010.gada 22.novembra lēmumā Lietā Nr.SKA – 916/2010.⁶⁹ Šajā lietā Tieslietu ministrija un SIA „Lursoft” bija noslēguši līgumu par Uzņēmumu reģistra automatizētās sistēmas licenci un apkalpošanu. “Saskaņā ar minēto līgumu SIA „Lursoft” cita starpā apņēmas uzturēt Uzņēmumu reģistra automatizēto sistēmu, kā arī izveidot un uzturēt ar Uzņēmumu reģistra funkcijām saistītu programmnodrošinājumu. Apmainā pret minētajiem pakalpojumiem SIA „Lursoft” ieguva tiesības saņemt Uzņēmumu reģistrā uzkrāto publisko informāciju, kā arī tiesības izmantot to komerciāliem nolūkiem.

Vienlaikus līgumā paredzēts, ka Uzņēmumu reģistrs apņemas neizplatīt sistēmas datu bāzēs ievadītos publiskos datus caur internetu komerciālos nolūkos un neslēgt līgumus ar trešajām personām par sistēmas datu bāzēs ievadīto publisko datu izplatīšanu caur internetu komerciālos nolūkos. Savukārt atbilstoši 2006.gada 30.augustā noslēgtajiem līguma grozījumiem Uzņēmumu reģistra rīcībā esošie papīra formāta dokumenti tiek skenēti, un šos

⁶⁷ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas 2003.gada 24.jūlija spriedums lietā: C-280/00 *Altmark Trans and Regierungspräsidium Magdeburg*, 89.-93.punlts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

⁶⁸ Schweitzer H. *Services of General Economic Interest: European Law's Impact on the Role of Markets and of Member States. From: Market Integration and Public Services in the European Union*. Edited by Marise Cremona. Oxford: Oxford University Press, 2011, p. 29

⁶⁹ Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 22.novembra lēmums lietā Nr.SKA – 916/2010. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2015.gada 15.aprīlī]

skēnētos dokumentus Uzņēmumu reģistrs ir tiesīgs izsniegt elektroniskā veidā trešajām personām.”⁷⁰

Tieslietu ministrija uzstāja, ka ir izpildījušies *Altmark* spriedumā noteiktie kritēriji. “ar SIA „Lursoft” noslēgtais līgums atbilst minētajiem kritērijiem. Ministrija atzina, ka SIA „Lursoft” ir izstrādājusi un nodevusi valsts ekskluzīvā lietošanā sistēmu, kas nodrošina automatizētu reģistrācijas procesa veikšanu un informācijas sniegšanu, un ka šie pakalpojumi ir nozīmīgi lielai sabiedrības daļai. Noslēdzot minēto līgumu, valsts nebija gatava radīt papildu izdevumus valsts budžetā, tomēr vienlaikus Uzņēmumu reģistra pakalpojumu sniegšana bija jānodrošina. Tādējādi, lai sabiedrībai būtu pieejami Uzņēmumu reģistra pakalpojumi un tajā pašā laikā tā baudītu tiesības bez maksas izmantot SIA „Lursoft” radīto sistēmu, tika rasts cits samaksas veids – SIA „Lursoft” tika dotas tiesības bez maksas saņemt Uzņēmumu reģistrā uzkrāto publisko informāciju. Samērīgāki līdzekļi, lai nodrošinātu sabiedrības interešu ievērošanu un aizsardzību, līguma slēgšanas brīdī nebija pieejami. Tieslietu ministrija arī norādīja, ka līguma pārtraukšana pirms noteiktā termiņa ir pretēja sabiedrības interesēm, jo apdraudētu sabiedrības iespējas saņemt Uzņēmumu reģistra pakalpojumus vai arī radītu neproporcionālas izmaksas valsts budžetam.”⁷¹

Tiesa atzina, ka tiesai visi šie kritēriji jāpārbauda pēc būtības. Ja tiesa secinātu, ka neizpildās visi *Altmark* kritēriji, bet izpildās LESD 107.panta pirmajā daļā minētie nosacījumi, tas atzīstams par valsts atbalstu un vērtējama tā likumība.

Tāpat vēl kādā savā 2013.gada 5.jūnija lēmumā lietā Nr.SKA-512/2013 Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments secinājis, ka: [p]ieteicēja nepamatoti uzskata, ka ar līgumu aviosabiedrībai nodotas publiskas lietas lietošanas tiesības. Lidlauks ir nodots lietošanā un apsaimniekošanai pieteicējai. Senāts ir atzinis, ka pieteicēja pilda īpašas publiskas funkcijas, organizējot valsts galvenās lidostas darbību, līdz ar to pieteicējas rīcība, piemēram, iepirkumu jomā, ir pieskaitāma publisko tiesību jomai (*sk. Senāta 2011.gada 18.februāra lēmuma lietā Nr.SKA-24/2011 12.-13.punktu*). Taču lidlauku pieteicēja, kas ir valsts kapitālsabiedrība, tālāk izmanto savai komercdarbībai, arī sabiedrisko pakalpojumu sniegšanai.

Kā izriet no Eiropas Savienības Pirmās instances tiesas spriedumiem, lidostas izmantošana un apsaimniekošana, tostarp tās aprīkojumu nodošana izmantošanai

⁷⁰ Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 22.novembra lēmums lietā Nr.SKA – 916/2010. Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2015.gada 15.aprīlī]

⁷¹ Turpat.

aviosabiedrībām par maksu ir saimnieciskā darbība un lidostu maksa ir jāuzskata par atlīdzību par lidostas īpašnieka sniegtajiem pakalpojumiem.”⁷²

Atsevišķi analizējot kritērijus, katram ir kādi problēmjaucājumi, tomēr Latvijas situācijā interesants ir ceturtais kritērijs. Kopumā tiek pieņemts, ka uzņēmums nesaņem valsts atbalstu, ja preces vai pakalpojuma iepirkšanā ir izmantots publiskais iepirkums, jo tādējādi tiek nodrošināts tas, ka Arī publiskā iepirkuma rezultātā ir iespējams sniegt valsts atbalstu uzņēmumam.

Tas iespējams gadījumos, kad netiek ievēroti publisko iepirkumu noteikumi un principi, piemēram, diskriminācijas aizliegums. Piemēram, iepērkot preces un pakalpojumus par augstāku cenu, nekā ir tirgus cena, proti, nenotiek normāla komerciāla transakcija, valsts sniedz valsts atbalstu uzņēmumam.⁷³ Vai arī tieši pretēji – uzņēmums valsts atbalsta dēļ spēj nodrošināt īpaši zemu piedāvājumu, tādēļ uzvar konkursā. Tas gan nenozīmē, ka no piedalīšanās publiskā iepirkumā automātiski tiek izslēgti tie uzņēmumi, kas saņēmuši likumīgu valsts atbalstu.⁷⁴

In-house līgumi izbēg no publisko iepirkumu regulējuma.⁷⁵

⁷² Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 5.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-512/2013. [Nav publicēts]

⁷³ Eiropas Savienības Vispārējās (bij. Pirmās instances) tiesas spriedums 1999.gada 28.janvāra spriedums lietā: T-14/96 Bretagne Angleterre Īrija (BAI) pret Eiropas Kopienu Komisiju. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

⁷⁴ Trepte P. Public Procurement in the EU. A Practitioner's Guide. 2nd ed. Oxford: Oxford. University Press, 2007, p. 56-60

⁷⁵ Karayigit M.T. Under the triangle rules of competition, state aid and public procurement: public undertakings entrusted with the operation of services of general economic interest. E.C.L.R. 2009, 30(11), 542-564 P. 547

3. VALSTS ATBALSTS UN TĀ KONTROLE

LESD 107.panta pirmajā punktā ir nostiprināts valsts atbalsta vispārējs aizliegums, ja vien līgumā nav minēti izņēmumi. Valsts atbalsts tiek definēts kā atbalsts, ko piešķir dalībvalstis vai ko jebkādā citā veidā piešķir no valsts līdzekļiem un kas rada vai draud radīt konkurences izkropļojumus, dodot priekšroku konkrētiem uzņēmumiem vai konkrētu preču ražošanai, ciktāl tāds atbalsts iespaido tirdzniecību starp dalībvalstīm.

Tiesību literatūrā atzīts, ka no EST prakses ir izsecināmi šādi kumulatīvi kritēriji, lai konstatētu valsts atbalstu⁷⁶:

1. uzņēmumam tiek sniegtas ekonomiskas priekšrocības;
2. šo priekšrocību sniegšanā tiek izmantoti valsts resursi un šī rīcība ir attiecināma uz valsti;
3. selektivitāte – priekšroka tiek dota atsevišķiem uzņēmumiem vai noteiktu produktu ražošanai;
4. līdzekļi varētu kropļot konkurenci un ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm.

Līdzīgi tas definēts arī Komercdarbības atbalsta kontroles likuma⁷⁷ 5.pantā, kur minētas šādas komercdarbības atbalstu raksturojošās pazīmes:

1) finansiālo palīdzību tieši vai pastarpināti sniedz no valsts, pašvaldības, Eiropas Savienības vai citiem publiskiem līdzekļiem, un valsts institūcijām ir kontrolējoša ietekme pār finanšu līdzekļiem;

2) komercsabiedrība veic saimniecisko darbību un attiecībā uz saimniecisko darbību iegūst ekonomiskas priekšrocības, kādas tā nevarētu iegūt, ja komercdarbības atbalsts netiktu sniegts;

3) finansiālā palīdzība neattiecas uz visām komercsabiedrībām vienādi, bet ir paredzēta komercsabiedrībām atkarībā no to lieluma, darbības veida vai atrašanās vietas, kā arī citiem diferencējošiem kritērijiem vai arī ir paredzēta tikai konkrētai komercsabiedrībai;

4) finansiālā palīdzība ietekmē tirdzniecību un izkropļo konkurenci Eiropas Savienības iekšējā tirgū.

Var redzēt, ka Latvijas likumā ieviestie kritēriji nav identiski LESD nosacījumiem, tomēr tos vajadzētu tulkot tieši atbilstoši LESD regulējumam.

⁷⁶ Bacon K. (ed.) European Union Law of State Aid. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, p. 20-21

⁷⁷ Komercdarbības atbalsta kontroles likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014. 27.jūnijs, Nr.123 (5183)

3.1. Ekonomiskas priekšrocības

KAKL 7.pantā kā komercdarbības atbalsta sniegšanas veids minēts “kā tiešie maksājumi no valsts vai pašvaldības budžeta (subsīdijas), nodokļu vai sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu jomā veiktie pasākumi, valsts vai pašvaldības galvojums, kredītu procentu likmju subsidēšana, valsts vai pašvaldības pilnīga vai daļēja atteikšanās no dividendēm tās kontrolē esošajās kapitālsabiedrībās, valsts vai pašvaldības ieguldījums kapitālsabiedrībā, parādu norakstīšana, preferenciālo likmju noteikšana valsts kapitālsabiedrību sniegtajiem pakalpojumiem, nekustamā īpašuma pārdošana vai iznomāšana par cenu, kas ir zemāka par tā tirgus vērtību, vai pirkšana vai nomāšana par cenu, kas ir augstāka par tā tirgus vērtību, kā arī cita finansiālā palīdzība, ko piešķir no valsts vai pašvaldību līdzekļiem, pār kuriem valsts vai pašvaldības institūcijām ir kontrolējoša ietekme.”

Šajā definīcijā ir mēģināts iekļaut daudzus piemērus, kas parādījušies EST praksē un atzīti par ekonomisku priekšrocību.

Ekonomiskā priekšrocība pastāv tajos gadījumos, kad līdzekļi nodrošina ekonomiskās vai finansiālās situācijas uzlabojumu uzņēmumam. Turklāt šāds uzlabojums nav tirgus situācijai raksturīgs, proti, uzņēmums normālā tirgus situācijā šādus labumus vai priekšrocības nesaņemtu.⁷⁸

Šajā gadījumā ir svarīgi nošķirt situācijas, kad valsts darbojas kā parasts tirgus dalībnieks un kad tā strādā, kā publiskās varas autoritāte. Pirmajā gadījumā situācijas analīze ir vienkāršāka, jo valsts rīcība tiek salīdzināta ar parasta tirgus dalībnieka rīcību, savukārt gadījumos, kad valsts darbojas kā varas nesēja tiek analizētas darbību sekas un efekts.⁷⁹

Eiropas Savienības tiesa sākotnēji izveidoja kritērijus, lai salīdzinātu valsts darbību ar privātpersonas darbību, tieši ar privātā investora testu (*market economy investor principle* jeb kritērija par privāto ieguldītāju tirgus ekonomikā pārbaude).

To labi raksturo šis citāts no tiesas sprieduma: “Saistībā ar šo analīzi ir jānovērtē, vai šādu pasākumu parastos tirgus apstākļos būtu veicis privāts ieguldītājs, kas ir situācijā, kura būtu vistuvākā attiecīgās dalībvalsts situācijai, un ir jāņem vērā vienīgi priekšrocības un pienākumi, kas ir saistīti ar valsts kā akcionāres statusu, izslēdzot tos, kas ir saistīti ar tās kā valsts varas nesējas statusu.”⁸⁰

⁷⁸ Bacon K. (ed.) European Union Law of State Aid. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, p.31

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Eiropas Savienības Tiesas 2014.gada 4.septembra spriedums apvienotajās lietās: C-280/00 C-533/12 P un C-536/12 P SNCM un Francija/Corsica Ferries France. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

Tādos gadījumos valstij ir jāievēro, kāds ir tirgus, kāda ir tā attīstība, kāda būtu ieguldījuma jēga ilgtermiņā, vai saprātīgs investors tā rīkotos.⁸¹

Tālāk jau šo testu piemēro arī gadījumos, kad nav tikai runa par investīcijām uzņēmumā, bet arī kad valsts rīkojas kā kreditors vai galvinieks.⁸² Tāpat arī līdzīgu analīzi piemēro, kad valsts pērk vai pārdod lietas.⁸³

Reizēm var būt grūtības nošķirt valsts rīcību kā tirgus dalībnieka vai autoritātes, kā arī tās var pastāvēt kopā. Piemēram, *Bouygues*⁸⁴ lietā Eiropas Savienības tiesa secināja: “Suverēnu funkciju izpilde tādējādi neizslēdz to, ka, pārvaldot tādu ierobežotu valsts īpašumā esošu resursu kā radiofrekvences, kas veido sabiedrisko retranslācijas telpu, saistībā ar kuru var piešķirt tiesības tai piekļūt vai to izmantot, tiek ņemti vērā saimnieciska rakstura apsvērumi. Tādējādi dalībvalstīm ir gan telesakaru regulētāja loma, gan sabiedriskā īpašuma – radiotranslācijas telpas – pārvaldītāja loma.”

Darbības nošķiršanas sakarā interesants ir Eiropas Savienības Tiesas spriedums *EDF* lietā⁸⁵. Tajā tiesa secināja, ka pasākums, kas tiek veikts ar valsts līdzekļiem un nostāda uzņēmumu, kas no tā gūst labumu, finansiāli izdevīgākā situācijā nekā tā konkurentus, un kas tāpēc izkropļo vai draud izkropļot konkurenci un ietekmē tirdzniecību starp dalībvalstīm, nevar uzreiz tikt atbrīvots no kvalificēšanas par “atbalstu” LESD 107.panta izpratnē minētās valsts izvirzīto mērķu dēļ. Valsts iejaukšanās pasākumi netiek nošķirti atkarībā no to iemesliem vai mērķiem, bet gan tiek definēti atbilstoši to sekām.

Tomēr konkrētajā gadījumā bija jānošķir valsts kā uzņēmuma akcionāres loma, no vienas puses, un valsts loma valsts varas nesējas statusā, no otras puses. Francijas valsts izvirzītais mērķis darbībām bija ņemams vērā, lai noteiktu, vai minētā valsts tiešām bija rīkojusies akcionāres statusā un vai tāpēc šajā lietā bija piemērojams privātā ieguldītāja kritērijs.

Tiesa secināja, ka ekonomiska priekšrocība, pat ja tā ir piešķirta no nodokļa rakstura līdzekļiem, ir jānovērtē, it īpaši ņemot vērā privātā ieguldītāja kritēriju, ja konkrētajā gadījumā nepieciešamā visaptverošā novērtējuma beigās tiek noskaidrots, ka attiecīgā dalībvalsts, lai gan tā ir izmantojusi šādus valsts varas rīcībā esošus līdzekļus, tomēr ir piešķīrusi minēto priekšrocību tai piederoša uzņēmuma akcionāres statusā.

⁸¹ Faull J., Nikpay A. The EU Law of Competition. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2014; p.1938-1945

⁸² Bacon K. (ed.) European Union Law of State Aid. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, p.43-44

⁸³ Faull J., Nikpay A. The EU Law of Competition. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2014, p.1943

⁸⁴ Eiropas Savienības Vispārējās (bij. Pirmās instances) tiesas spriedums 2007.gada 4.jūlija spriedums lietā: T-475/04 Bouyges SA un Bouyegues Telecom/Komisija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

⁸⁵ Eiropas Savienības Tiesas 2014.gada 5.jūnija spriedums lietā: C-124/10 Komisija EDF. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

Sniegtās ekonomiskās priekšrocības var izpausties dažādos veidos.

Tās var būt pozitīvas vai negatīvas, proti, arī gadījumā, ja persona tiek atbrīvota no ekonomiskiem pienākumiem vai izdevumiem, kas viņai citādā gadījumā būtu jāmaksā.

Piemēram, Eiropas Savienības Tiesa ir secinājusi, ka ar atbalsta jēdzienu saprot ne tikai pozitīvus atbalstus, bet arī intervences pasākumus, kuri dažādos veidos samazina izdevumus, kas parasti tiek segti no uzņēmuma budžeta un kam piemīt tāds pats raksturs, un kam ir identiskas sekas, kaut arī šie intervences pasākumi tiešā šā vārda nozīmē nav subsīdijas.⁸⁶

Konkrētajā lietā jautājums bija par kompensāciju par traucējumiem, kas radušies citā dalībvalstī. Tiesa secināja, ka, pat ja “pieņem, ka tiesiskais regulējums, kas paredz atskaitījumu koriģēšanu pamata lietā [...] ir prettiesisks, šis tiesiskais regulējums tik un tā var radīt sekas tik ilgi, kamēr tas netiek atcelts vai vismaz kamēr tas netiek atzīts par prettiesisku. Tādējādi šis pasākums ir tāds, kas var radīt izdevumus, kuri parasti tiek segti no tāda zobārstniecībā praktizējoša ārsta kā Haizera budžeta. Austrijas Republikas turpmāka atteikšanās no atskaitījumu koriģēšanas, pieņemot pasākumu, kas nav paredzēts šajā tiesiskajā regulējumā, samazina izdevumus, kas parasti tiek segti no šāda ārsta budžeta, un tādējādi rada viņam priekšrocību.”⁸⁷

Lai noskaidrotu, vai uzņēmuma situācija ir uzlabota, salīdzinājums tiek veikts tieši ar uzņēmumiem attiecīgajā reģionā, proti, dalībvalstī, jo tiek uzskatīts, ka citu dalībvalstu uzņēmumi ir citādā faktiskajā un tiesiskajā situācijā, līdz ar to salīdzinājums nav izdarāms.⁸⁸

Tāpat salīdzinājums veicams laikā, kad atbalsts tiek sniegts.⁸⁹

Saistībā ar priekšrocības apjomu – nav svarīgi, vai tas ir konkrēti nosakāms. Piemēram, lietā *Rinaldo Piaggio*⁹⁰ uzņēmumam bija paredzēti īpaši maksātnespējas noteikumi, kas ļāva turpināt tirdzniecību, kas savukārt citiem uzņēmumiem nebija pieļaujama, līdz ar to, kaut arī priekšrocības apjoms nav konkrēti nosakāms, tā tomēr tika atzīta par priekšrocību.

Turklāt *France Telecom* lietā⁹¹, līdz ar citiem līdzekļiem par priekšrocību tika uzskatīti arī amatpersonas izteikumi. Proti, jautājums bija par akcionāra avansa piedāvājumu, kopā ar ekonomikas, finanšu un rūpniecības ministra paziņojumu presei: “Lai dotu [FT] iespēju uzsākt tirgus darījumu visizdevīgākajā brīdī, [Francijas] valsts ir gatava pasteidzināt savu līdzdalību pašu kapitāla palielināšanā, izdarot īslaicīgu akcionāra avansu, kas tiks nodots [FT]

⁸⁶ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2005.gada 3.marta spriedums lietā: C-172/03 Heiser. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Bacon K. (ed.) *European Union Law of State Aid*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, p.33

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 1993.gada 17.jūnija spriedums lietā: C-295/97 Piaggio. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

⁹¹ Eiropas Savienības Tiesas 2013.gada 19.marta spriedums apvienotajās lietās: C-399/10 P un C-401/10 P Bouygues un Bouygues Telecom/Komisija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

rīcībā un atmaksāts pēc tirgus nosacījumiem. 4) [Naftas izpētes un ieguves uzņēmumam (ERAP) (turpmāk tekstā – “ERAP”)], valsts rūpniecības un tirdzniecības uzņēmumam, tiks nodota visa [Francijas] valsts līdzdalība [FT]. Tas uzņemsies parādus finanšu tirgos, lai finansētu valsts daļu [FT] pašu kapitāla palielināšanā.”

Tiesa atzina par pareizu Komisijas viedokli, ka “potenciālas papildu saistības [izmaksas] valsts resursiem [līdzekļiem] tika radītas ar paziņojumu par akcionāra avansa piešķiršanu vienlaikus ar šīs piešķiršanas sagatavošanas nosacījumu īstenošanu [...], radot tirgū iespaidu, ka šis avanss jau tiešām bija piešķirts, [...] un visbeidzot ar ERAP parafētā un parakstītā avansa līguma nosūtīšanu FT”.

Īpašs nodokļu režīms attiecībā pret uzņēmuma darbiniekiem var tikt uzskatīts par valsts atbalstu. Vienlaikus kompensācijas darbiniekiem uzņēmuma privatizācijas laikā par tādu var netikt uzskatīts.⁹²

Par priekšrocību var tikt uzskatīti arī valsts rīcība publiskajā iepirkumā. Piemēram, valsts var izstrādāt iepirkumu, kurā prasības ir īpaši labvēlīgas tikai vienam uzņēmumam, jo tas jau tās automātiski izpilda.⁹³

Atsevišķas priekšrocības var būt īpaši raksturīgas publiskiem uzņēmumiem, piemēram, valsts garantijas vai kredītreitings, kas izriet tieši no personas statusa.

Nesenajā lietā pret Franciju Eiropas Savienības Tiesa izdarīja secinājumus par finansiālajām priekšrocībām, kas izriet no publiska uzņēmuma statusa.⁹⁴

Lietas faktiskie apstākļi bija šādi: publisko tiesību juridiskā persona *La Poste*, kurai bija uzticēti sabiedrisko pakalpojumu uzdevumi, kā arī bija atļauts veikt dažas konkurencei atvērtas darbības. Vēl arī tai tika piešķirts īpašs, beznosacījuma valsts galvojums.

Turklāt šis uzņēmums tika pielīdzināts rūpnieciska un komerciāla rakstura publisko tiesību iestādei, kas ir īpaša juridiska persona, kas nošķirta no valsts un kam ir finanšu autonomija, kā arī īpaši piešķirtas pilnvaras sabiedrisko interešu uzdevumu veikšanai. Tā nav pakļauta parastajām maksātnespējas procedūrām.

Tiesa secināja, ka galvojums un īpašā situācija *La Poste* varēja radīt finansiālu priekšrocību, tam bija labvēlīga ietekme uz *La Poste* finansiālo novērtējumu. Kaut arī nebija pierādīti konkrēti paņemti kredīti, jau pati situācija, kad uzņēmumam bija netiešs, neierobežots galvojums tika uzskatīta par valsts atbalstu.

⁹² Bacon K. (ed.) *European Union Law of State Aid*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, p.29

⁹³ Karayigit M.T. Under the triangle rules of competition, state aid and public procurement: public undertakings entrusted with the operation of services of general economic interest. *E.C.L.R.* 2009, 30(11), 542-564, p. 547

⁹⁴ Eiropas Savienības Tiesas 2014.gada 3.aprīļa spriedums lietā: C-559/12 P, *French Republic v. European Commission*. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 28.februārī]

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 22.februāra lēmumā pavīdēja valsts atbalsta jautājums: “Ja iestāde atzīst, ka publiskās lietas nodošana sevišķajai izmantošanai ir lietderīga, tai saskaņā ar vienlīdzības principu ir jānodrošina, lai ikvienam būtu vienlīdzīgas iespējas pretendēt uz publiskās lietas nodošanu sevišķajai izmantošanai. Tāpat iestādei jāvērtē, vai ir attaisnojami publiskās lietas izmantošanu piešķirt tikai noteiktam personu lokam un vai tādā veidā netiek sniegts nepamatots valsts atbalsts kādam atsevišķam komersantam.”⁹⁵

Konkrētajā gadījumā bija jautājums par Stacijas laukuma stāvvietas sevišķo izmantošanu savas komercdarbības veikšanai, ko AS „Rīgas taksometru parks” ieguva 2006.gada 28.septembrī ar SIA „Linstow” noslēdzot zemesgabala daļas apakšnomas līgumu Nr.O-721. Tā kā lietā tika konstatēts, ka konkurenti, kas sūdzējās par esošo situāciju nav ievērojuši apstrīdēšanas kārtību, tad sīkāk šis jautājums netika iztirzāts.

Tāpat jautājums par publiskas lietas izmantošanu kā iespējamu valsts atbalstu, pavīdēja Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 7.novembra lietā Nr.SKA-963/2011 un 2012.gada 9.februāra lēmumā lietā Nr. SKA-271/2011, kurā bija jautājums par atļaujas sniegšanu vēja elektrostaciju parka Latvijas teritoriālajos ūdeņos (vai kontinentālajā šelfā un ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā) priekšprojekta izstrādei ar iespēju nākotnē veikt projekta īstenošanu atbilst publiskās lietas nodošanai sevišķajai izmantošanai.⁹⁶

Eiropas Savienības Tiesa jau ir atzinusi, ka infrastruktūras izmantošana arī ir uzskatāma par priekšrocību valsts atbalsta kontekstā.⁹⁷

Lietuvas praksē ir interesants piemērs ir Lietuvā, kur nacionālās konkurences tiesību iestādes konstatēja pārkāpumu Lietuvas policijas rīcība, kad tā nodrošināja privātus apsardzes pakalpojumus, taču tās rīcībā bija dažādi līdzekļi, kas nebija privātajām apsardzes firmām.⁹⁸

Latvijā var atrast līdzīgu situāciju atbilstoši Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likuma⁹⁹ 1.panta 5.punktam Valsts policija vai pašvaldības policija, Zemessardze līdzās privātam apsardzes uzņēmumam var nodrošināt kārtību publiska pasākuma laikā. Arī šajā gadījumā policijai ir plašākas iespējas izmantot valsts resursus un priekšrocība pār privātpersonu.

⁹⁵ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 22.februāra lēmums lietā Nr.SKA-101/2010. Pieejams Pieejams: <http://at.gov.lv/> [aplūkots 2015.gada 15.aprīlī]

⁹⁶ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 7.novembra lēmums lietā Nr.SKA-963/2011 [nav publicēts]; Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 9.februāra lēmums lietā Nr. SKA-271/2011

⁹⁷ Faull J., Nikpay A. The EU Law of Competition. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2014; p. 1994

⁹⁸ Competitive Neutrality: Maintaining a level playing field between public and private business. OECD Publishing, 2012, p. 55

⁹⁹ Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 6.jūnijs, 104 (3262)

3.2. Labumu piešķir valsts un izmantojot tās resursus

Lai konstatētu valsts atbalsta eksistenci, jāpiepildās arī divām kumulatīvām pazīmēm – labumu piešķir valsts un tiek izmantoti tās resursi. Lietā *Stardust Marine*, kurā bija interesanta situācija, kad līdzekļus bija izmaksājusi privāto tiesību juridiska persona, kaut arī tos varēja uzskatīt par valsts līdzekļiem, Eiropas Savienības Tiesa skaidroja, ka nepietiek ar to, ka tie ir valsts līdzekļi, nepieciešama arī valsts rīcība.¹⁰⁰

Svarīgi saprast, kas ir valsts līdzekļi – skaidrāk par skaidru tas ir tad, kad tie nāk tieši no valsts kases¹⁰¹, taču Tiesa ir atzinusi arī pieeju, kad privāti līdzekļi var būt valsts līdzekļi valsts atbalsta kontekstā.

Piemēram, kādā lietā pret Itāliju Tiesa atzina par valsts līdzekļiem līdzekļus, kas tika iegūti savācot obligātas iemaksas no pilsoņiem, ko administrēja privāts fonds.¹⁰²

Interesanta ir *Preussen Elektra* lieta, kurā bija noteikts pienākums iepirkt elektrību no atjaunojamās enerģijas ražotājiem par minimālo cenu, kas bija virs tirgus vērtības. Bija nozīmēts privāts uzņēmums, kam šī nauda bija jāsaņem un jāizmaksā tālāk. Eiropas Savienības Tiesa nonāca pie secinājuma, ka šajā gadījumā nav runa par valsts līdzekļiem, jo maksā gala patērētājs.¹⁰³

Šīs lietas secinājumus ir izmantojis Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 10.jūnija lēmums lietā Nr.SKA – 422/2010 (kā arī tā paša datuma lēmums līdzīgā lietā Nr.SKA – 419/2010): “Elektroenerģijas tirgus likuma 29.panta otrajā daļā paredzēts, ka noteikta daļa no visu Latvijas elektroenerģijas galalietotāju kopējā patēriņa ir obligāti nosedzama ar elektroenerģiju, kas ražota, izmantojot atjaunojamos energoresursus. Minētā prasība izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes 2001.gada 27.septembra direktīvas 2001/77/EK par tādas elektroenerģijas izmantošanas veicināšanu iekšējā tirgū, kas saražota, izmantojot atjaunojamās enerģijas avotus (turpmāk – direktīva 2001/77/EK).

Lai veicinātu atjaunojamo energoresursu izmantošanu, Elektroenerģijas tirgus likuma 29.panta pirmajā daļā noteikts, ka no šiem energoresursiem saražotā elektroenerģija tiek iepirkta obligātā iepirkuma veidā. Atbilstoši noteikumiem Nr.198 obligāto iepirkumu rīko Ekonomikas ministrija, bet elektroenerģiju iepērk publiskais tirgotājs – AS „Latvenergo”. Obligātā iepirkuma izmaksas saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likuma 30.panta trešo daļu sedz visi Latvijas elektroenerģijas galalietotāji.

¹⁰⁰ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas 2002.gada 16.maija spriedums lietā: C-482/99 Francija/Komisija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

¹⁰¹ Faull J., Nikpay A. *The EU Law of Competition*. Third edition. Oxford University Press, 2014; p. 1928

¹⁰² Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas 1974.gada 2.jūlija spriedums lietā: 173/73 Itālija/Komisija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

¹⁰³ Eiropas Savienības (bij. Kopien) Tiesas 2001.gada 13.marta spriedums lietā: C-379/98 PreussenElektra. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

Tā kā obligātā iepirkuma izmaksas sedz nevis valsts, bet gan elektroenerģijas lietotāji, tad iztrūkst viens no valsts atbalsta priekšnoteikumiem. Proti, obligātā iepirkuma īstenošanai netiek izmantoti valsts līdzekļi – nedz tiešā, nedz netiešā veidā. Tiesisko regulējumu, ar kura palīdzību tiek atbalstīta atjaunojamo energoresursu izmantošana, pašu par sevi nevar uzskatīt par valsts atbalstu, ja vien atbalsta sniegšanā netiek izmantoti valsts līdzekļi.”¹⁰⁴

Vienlaikus nevar uzskatīt, ka Eiropas Savienības ietvaros pieeja palikusi tāda pati.¹⁰⁵

Svarīga ir atbalsta sniegšanas attiecināmība uz valsti – ne vienmēr atbalstu izmaksā pati publiskā persona, bet reizēm tas tiek darīts caur īpaši izveidotiem orgāniem vai arī uzticēts jau esošiem uzņēmumiem. Tādā gadījumā Tiesa ir nonākusi pie secinājuma, ka svarīga ir kontrole pār šo uzņēmumu.¹⁰⁶

Lietā *Stardust Marine* tiesa atzina, ka, lai konstatētu uzņēmuma rīcības attiecināmību uz valsti, būtu jākonstatē tas, ka valstij ir bijusi kontrole pār personas rīcību, bet šāda ietekme nav parezumējama.

Pat ja valstij ir iespēja kontrolēt uzņēmumu vai īstenot dominējošu ietekmi uz uzņēmumu, piemēram, sniedzot finansiālu palīdzību, jāanalizē konkrētais gadījums, pārbaudot, kādu autonomijas līmeni valsts uzņēmumam ir atstājusi. Jāskatās, cik konkrētajā gadījumā valstij tiešām ir bijusi liela ietekme uz konkrēto uzņēmumu rīcības veikšanas laikā.

Tāpat situācijā, kur publiskai personai piederoša kapitālsabiedrība ir izveidojusi uzņēmumu automātiski nenozīmē, ka arī jaunizveidotā komercsabiedrība saņem valsts atbalstu. Piemēram, AS “Latvijas Valsts meži”, kurā akciju turētājs ir Zemkopības ministrija, pieder meitas uzņēmums SIA „Jaunmoku pils”, kas nodarbojas ar tūrisma un biznesa pakalpojumu sniegšanu.¹⁰⁷ Konkrētajā gadījumā nav uzskatāms, ka līdzekļi automātiski nav uzskatāmi par valsts resursiem.

3.3. Selektivitāte

Ja valsts piemērotie līdzekļi tiek izmantoti un ir pieejami visiem uzņēmumiem vienlīdzīgi, tad valsts atbalsts netiek konstatēts, tomēr, ja šie līdzekļi faktiski vai tiesiski ir pieejami ierobežotam uzņēmumu lokam vai pat tikai konkrētiem uzņēmumiem, ir konstatējama selektivitāte un šis valsts atbalsta kritērijs izpildās. Nav svarīgi cik daudz uzņēmumi vai jomas negūst labumu no valsts atbalsta – ja tas netiek piešķirts un nav pieejams

¹⁰⁴ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 10.jūnija lēmums lietā Nr.SKA – 422/2010 [nav publicēts]; sk. arī Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 10.jūnija lēmums lietā Nr.SKA – 419/2010 [nav publicēts]

¹⁰⁵ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2011.gada 8.septembra spriedums lietā: C-279/08 P Nīderlande/Komisija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

¹⁰⁶ Faull J., Nikpay A. *The EU Law of Competition*. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2014; p. 1928

¹⁰⁷ Struktūra. Pieejams: <http://www.lvm.lv/par-mums/struktura> [aplūkots 2015.gada 1.maijā]

visiem, tad konstatējama selektivitāte un tas var būt valsts atbalsts LESD 107.panta 1.punkta izpratnē.¹⁰⁸

Var izšķirt materiālo un ģeogrāfisko selektivitāti. Materiālās selektivitātes gadījumā tiek izšķirts starp *de iure* un *de facto* selectivitāti. Proti, *de iure* selektivitāte ir gadījumos, kad ar normatīvajiem aktiem tiek nošķirti atsevišķu veidu (lielums, produkcijas veids utt.) uzņēmumi, savukārt *de facto* selektīvi ir līdzekļi, kas attiecas it kā uz visiem uzņēmumiem, bet praksē, tomēr ir vērojams, ka kāda grupa īpaši izceļas.¹⁰⁹ (Tādā ziņā to var salīdzināt ar tiešo un netiešo diskrimināciju.)

Piemēram, kādā lietā Eiropas Savienības Tiesa konstatēja, ka “Ņemot vērā šī režīma īpašības, kas tika atgādinātas iepriekšējā punktā, šķiet, ka apstrīdētais režīms, apvienojot šīs bāzes, pat ja to pamatā ir vispārēja rakstura kritēriji, faktiski rada diskrimināciju starp sabiedrībām, kas atrodas salīdzināmā situācijā, ņemot vērā nodokļu reformu projekta mērķi, proti, ieviest vispārēju nodokļu uzlikšanas sistēmu visām Gibraltārā reģistrētām sabiedrībām. Tādējādi šo nodokļu bāzu apvienošanas rezultātā ne tikai tiek radīta aplikšana ar nodokli, ņemot vērā darbinieku skaitu un uzņēmējdarbībai izmantoto telpu izmēru, bet jau sākotnēji tiek izslēgta jebkāda ārzonu sabiedrību aplikšana ar nodokli – jo nav citu nodokļu bāzu – tādēļ, ka tām nav darbinieku un tās arī neizmanto telpas uzņēmējdarbībai.

[..] atšķirīgie nodokļi, kas ir noteikti, piemērojot “vispārējo” nodokļu režīmu, paši par sevi nav pietiekami, lai rastos aplikšanas ar nodokļiem selektivitāte EKL 87. panta 1. punkta izpratnē. Tādējādi arī nodokļu sistēmā izmantojamiem kritērijiem, kas veido nodokļu bāzi, lai varētu atzīt, ka tie rada selektīvas priekšrocības, ir jābūt tādiem, kas raksturotu saņēmēju uzņēmumus saistībā ar īpašībām, kas tiem ir raksturīgas kā privilīģētai kategorijai, tādējādi ļaujot šādu režīmu kvalificēt kā tādu, kas piešķir priekšrocības “atsevišķiem” uzņēmumiem vai “atsevišķu” preču ražošanai [LESD 107. panta] 1. punkta izpratnē. Tomēr tieši tā tas ir šajā gadījumā. Šajā ziņā ir jānorāda, ka apstāklis, ka ārzonas sabiedrības netiek apliktas ar nodokli, nav attiecīgā režīma nejaušas sekas, bet gan neizbēgami izriet no tā, ka nodokļu bāzes tiek īpaši aprēķinātas tā, ka ārzonas sabiedrībām, kurās to statusa dēļ netiek nodarbināti algoti darbinieki un tās neizmanto telpas uzņēmējdarbības veikšanai, nav summu, kas apliktas ar nodokli, nodokļu reformas projektā izmantoto nodokļu bāzu izpratnē. Tādējādi apstāklis, ka ārzonas sabiedrības, kuras nodokļu reformas projektā izmantoto nodokļu bāzu izpratnē ir

¹⁰⁸ Draft Commission Notice on the notion of State aid pursuant to Article 107(1) TFEU, p. 33. Pieejams: http://ec.europa.eu/competition/consultations/2014_state_aid_notion/draft_guidance_en.pdf [aplūkots 2015.gada 1. aprīlī]

¹⁰⁹ Ibid.

sabiedrību grupa, netiek apliktas ar nodokli tieši šai grupai raksturīgu īpašu pazīmju dēļ, ļauj uzskatīt, ka šīs sabiedrības gūst selektīvas priekšrocības.”¹¹⁰

Ģeogrāfiskās selektivitātes gadījumā valsts atbalsts ir ierobežots par labu uzņēmumiem kādā noteiktā teritorijā.¹¹¹

Tomēr ir iespējams, ka pasākumu, ar kuru tiek izdarīta atkāpe no vispārējās nodokļu sistēmas, var pamatot ar nodokļu sistēmas raksturu vai struktūru, ja attiecīgā dalībvalsts var pierādīt, ka šis pasākums tieši izriet no tās nodokļu sistēmai pamatā esošajiem vai vadošajiem principiem. Šajā ziņā ir jānošķir mērķi, kas ir izvirzīti īpašajai nodokļu sistēmai un kas nav daļa no tās, no vienas puses, un mehānismi, kas ir ietverti pašā nodokļu sistēmā un kas ir nepieciešami, lai sasniegtu šos mērķus, no otras puses.¹¹²

3.4. Ietekme uz tirdzniecību ES līmenī

Šis kritērijs parasti ir vairāk formāls, ja vien pakalpojums vai prece tik tiešām nav ar ļoti ierobežotu ģeogrāfisku raksturu vai minimālu apjomu, tiek pieņemts, ka atbalstam ir ietekme uz tirdzniecību Eiropas Savienības līmenī.¹¹³

3.5. Valsts atbalsta kontrole

Atbilstoši KAKL 9.panta pirmajai daļai Finanšu ministrija ir komercdarbības atbalsta uzraudzības institūcija, kas:

1. veic plānoto atbalsta programmu vai individuālo atbalsta projektu paziņojumu sākotnējo izvērtēšanu;
2. informē Eiropas Komisiju par atbalsta programmām;
3. gatavo ikgadējo pārskatu par komercdarbībai sniegto atbalstu.

Zemkopības ministrija veic plānoto atbalsta programmu vai individuālo atbalsta projektu paziņojumu sākotnējo izvērtēšanu darbībām ar lauksaimniecības produktiem, kas minēti LESD I pielikumā, kā arī zvejniecības, akvakultūras un mežsaimniecības nozarē.

Lai kontrolētu atbalstu tieši publiskas personas kapitālsabiedrībām vai tās kontrolē esošām sabiedrībām, KAKL 14.pantu un 15.panta otrajā daļā ir noteikti īpaši finanšu darījumu uzskaites noteikumi, lai tiktu atspoguļota informācija par valsts piešķirtiem

¹¹⁰ Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 15.novembra spriedums apvienotajās lietās: C-106/09 P and C-107/09 P Komisija un Spānija/Government of Gibraltar un Apvienotā Karaliste. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

¹¹¹ Draft Commission Notice on the notion of State aid pursuant to Article 107(1) TFEU, p. 33. Pieejams: http://ec.europa.eu/competition/consultations/2014_state_aid_notion/draft_guidance_en.pdf [aplūkots 2015.gada 1.aprīlī]

¹¹² Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2011.gada 8.septembra spriedums apvienotajās lietās C-78/08 to C-80/08 Paint Graphos u.c. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 1.martā]

¹¹³ Bacon K. (ed.) European Union Law of State Aid. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, p.29

līdzekļiem, kā arī šo līdzekļu izlietojumu. Atsevišķa kārtība noteikta VTNP pildošajiem uzņēmumiem – ja tiek veikta arī citu pakalpojumu sniegšana jānodrošina atsevišķa grāmatvedības uzskaitē, lai varētu nošķirt tos līdzekļus, kas tiek sniegti kā kompensācija par VTNP pildīšanu. Arī valsts vai pašvaldības kontrolē esošai rūpniecības nozares kapitālsabiedrībai, kuras neto apgrozījums iepriekšējā pārskata gadā pārsniedzis 250 miljonus euro, noteikti īpaši noteikumi specifiskas informācijas iesniegšanai (piemēram, jāiesniedz informācija Finanšu ministrijai par piešķirtajām dotācijām, subsīdijām, priekšrocībām saistībā ar ieguldījumiem pamatkapitālā, kredītiem, overdraftiem un valsts vai pašvaldības institūciju piešķirtajiem galvojumiem, ietverot to piešķiršanas nosacījumus un norādot procentu likmes, kā arī garantijām, ko kredīta saņēmējs piedāvā aizdevējam, utt.)

Atbilstoši KAKL 10. pantam jebkura jauna atbalsta programma vai jebkurš individuāls atbalsta projekts vai arī izmaiņas tajos (izņemot formālas) jāpaziņo Finanšu ministrijai. No paziņošanas ministrijai nav atbrīvots pat atbalsts, kas nav jāpaziņo Komisijai. Tomēr KAKL 16.panta pirmās daļas 1.punktā minēti izņēmumi, ka 14.panta pirmajā daļā noteiktās prasības neattiecas uz valsts vai pašvaldības institūcijas finansiālajām attiecībām ar valsts vai pašvaldības kontrolē esošu kapitālsabiedrību, ja šīs kapitālsabiedrības iepriekšējo divu gadu vidējais apgrozījums pirms gada, kurā ir piešķirti vai lietoti šā likuma 14.panta pirmajā daļā minētie līdzekļi, ir mazāks par 40 miljoniem *euro*. Tāpat arī īpaši nosacījumi valsts vai pašvaldības kontrolē esošām kredītiestādēm un Latvijas Bankai.

KAKL 16.panta otrās daļas 3.punktā arī minēts, ka 14.panta prasības neattiecas uz komercsabiedrību, kuras sniedz VTNP, ja komercdarbības atbalsts, ko tā saņēmusi jebkādā formā, ir paredzēts uz noteiktu laiku un piešķirts, ievērojot atklātu, pārskatāmu procedūru bez diskriminācijas.

2014.gadā arī tika pieņemts jauns likums, kas regulē publiskas personas rīcību, iegūstot līdzdalību kapitālsabiedrībā.¹¹⁴ Likuma 4.pantā minēts ierobežojums, ka publiska persona drīkst iegūt līdzdalību kapitālsabiedrībā VPIL 88.pantā minētajos gadījumos. Tomēr likumā nav minēts kontroles mehānisms, kas nodrošinātu, ka publiskas personas ievēro šos nosacījumus.

Valsts atbalsta piešķiršanu publiska iepirkuma rezultātā var kontrolēt ar Iepirkumu uzraudzības biroja starpniecību. Atbilstoši Publisko iepirkumu likuma¹¹⁵ 81.pantam tas pārrauga iepirkuma procedūras atbilstību likuma prasībām, tāpēc arī varētu raudzīties, vai tiek ievēroti valsts atbalsta noteikumi.

¹¹⁴ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014. 31.oktobris, Nr.216 (5276).

¹¹⁵ Publisko iepirkumu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 25.aprīlis, 65(3433)

Aplūkojot citu valstu praksi, interesants piemērs ir Nīderlande. 2012.gadā Nīderlandē ir izdots speciāls likums, kura mērķis ir nodrošināt godīgu konkurenci starp publiskām personām un privātiem uzņēmumiem. Likuma ievērošanu uzrauga Nīderlandes Patērētāju un tirgus autoritāte (*Autoriteit Consument & Markt*), privātpersonām ir tiesības iesniegt sūdzības par likuma neievērošanu. Likums uzliek par pienākumu publiskas personas uzņēmumam iekļaut visas galvenās izmaksas preces vai pakalpojuma cenā, kā arī neļauj sniegt uzņēmumam īpašus labumus salīdzinājumā ar citiem tirgus dalībniekiem.¹¹⁶

Šī likuma ietekme gan izrādījies ierobežota, jo publiska persona var pasludināt kādu nozari par publiski nozīmīgu un tad likuma noteikumi uz to neatbilst. Nav iestādes, kas spētu pārbaudīt šāda lēmuma tiesiskumu, un to bieži izmanto vietējās pašvaldības savā labā.¹¹⁷

Konkurences padome varētu pārņemt funkcijas līdzīgi kā Nīderlandē, kontrolējot, vai tiek ievērotas nacionālās normas, piemēram uzliekot sodus kapitālsabiedrībām, kas pārkāpj VPIL noteikumus.

¹¹⁶ Unfair competition between government organizations and private businesses is not allowed. Pieejams: <https://www.acm.nl/en/publications/publication/13172/Unfair-competition-between-government-organizations-and-private-businesses-is-not-allowed/> [aplūkots 2015.gada 8.maijā]

¹¹⁷ Limited effect of Dutch Act on Government and Free Markets on sports facilities, parking garages, and waste collection. Pieejams: <https://www.acm.nl/en/publications/publication/14140/Limited-effect-of-Dutch-Act-on-Government-and-Free-Markets-on-sports-facilities-parking-garages-and-waste-collection/> [aplūkots 2015.gada 8.maijā]

SECINĀJUMI

1. Valsts atbalsta aizliegums ir ieviests, lai aizsargātu patērētāju un konkurentu intereses, un Eiropas Savienības iekšējo tirgu, nodrošinot arī valsts resursu saprātīgu izmantošanu. Tomēr tas nav absolūti aizliegts sabiedrības interešu aizsardzībai.
2. Valsts atbalsta noteikumi attiecas tikai uz ekonomiskām aktivitātēm. Valstij ir rīcības brīvība, piešķirot vai atņemot aktivitātei ekonomisku raksturu, piemēram, atverot tirgu kādā nozarē vai tomēr nodrošinot šo pakalpojumu pilnībā pašai. Tomēr ne vienmēr tā var izbēgt valsts atbalsta noteikumiem, ja publisks uzņēmums nodarbojas arī ar ekonomiskām aktivitātēm. Valsts patvaļīga rīcība kavē tirgus attīstību un ir pretrunā ar valsts atbalsta regulējuma mērķi, līdz ar to nav vēlama.
3. Apskatot citus normatīvos aktus un arī paša VPIL regulējumu varētu šķīst, ka komercdarbība ir šaurāks jēdziens nekā ekonomiskās aktivitātes, tomēr, lai neradītu pretrunu valsts atbalsta regulējuma ietvaros, KAKL kontekstā tas būtu jātulko plašāk. Arī darba nosaukumā tādēļ izvēlēts lietot jēdzienu “komercdarbība”, taču, tulkojot to paplašināti – aptverot ar to ekonomiskās aktivitātes, kā tas ir svarīgi valsts atbalsta tiesību kontekstā.
4. Lai piemērotu valsts atbalsta regulējumu, nav svarīgi, kāds tiesiskais statuss ir objektam, kas veic komercdarbību, tomēr Latvijas tiesību ietvaros ir svarīgi saprast, kādi ir dažādie veidi, kā valsts var iesaistīties ekonomiskajās aktivitātēs. No VPIL izriet, ka publiska persona ar ekonomiskām aktivitātēm var nodarboties pati (ar kādas iestādes starpniecību) vai arī dibinot kādu kapitālsabiedrību (AS vai SIA).
5. Publiskās personas komercdarbība ir veicama vienīgi sabiedrības interesēs stratēģiski svarīgās nozarēs vai, kad, piemēram, nepieciešams novērst tirgus nepilnību.
6. Ar piedāvātajiem grozījumiem VPIL novērsta tā konceptuālā problēma, ka komercdarbība nošķirta no pakalpojumu sniegšanas (komercdarbība aizstāta ar dalību kapitālsabiedrībās). Vienlaikus nekas netiek darīts, lai ierobežotu valsts rīcību, kad publiska persona pati nolemj sniegt pakalpojumus. Pēc idejas līdzīgus apsvērumus vajadzētu līdzīgus apsvērumus ievērot arī tajā gadījumā, ja publiska persona pati sniedz pakalpojumus, rīkojoties privāto tiesību jomā.

7. Publiskas personas izvēlas veikt komercdarbību citu iemeslu dēļ, piemēram, lai nošķirtu atbildību vai gūtu lielāku peļņu. Publiskas personas bieži neievēro VPIL noteikumus un nodarbojas ar komercdarbību pretēji VPIL 88.panta noteikumiem. Tomēr šādi netiek pārkāptas ES tiesības, jo ES tiesības neierobežo valsti, kad tā nolemj dibināt kapitālsabiedrības.
8. Valsts uzņēmumi atšķiras no pārējiem ar to, ka to primārajam mērķim nevajadzētu būt peļņas gūšanai, bet gan sabiedrības labumam, tāpēc to darbību ir grūti novērtēt salīdzinājumā ar privātajiem uzņēmumiem.
9. VTNP pildošajiem uzņēmumiem ir paredzēti īpaši izņēmumi no konkurences tiesību vispārīgajiem noteikumiem.
10. Valstij ir liela rīcības brīvība noteikt, kas uzskatāms par VTNP, taču valsts nevar būt patvaļīga.
11. Publiskas varas uzdevumi ir nošķirami no vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumiem. Publiskas varas uzdevumiem nav ekonomiskas dabas, tāpēc uz tiem neattiecas valsts atbalsta regulējums, savukārt VTNP ir ekonomiska daba, tomēr tie ir sabiedriski svarīgi.
12. Latvijas regulējums Valsts pārvaldes iekārtas likumā galvenokārt vērsts uz to, lai valsts rīkotos privāto tiesību sfērā, nodarbojoties ar komercdarbību tieši šādos gadījumos – kad jāsniedz sabiedriski nozīmīgi pakalpojumi, nevis iejauktos tirgū, kad tas spēj pastāvīgi nodrošināt situāciju.
13. VTNP gadījumā par valsts atbalstu netiek uzskatīts tas atbalsts, kas tiek sniegts kā kompensācija par publisko pakalpojumu nodrošināšanu.
14. Nacionālajām tiesām ir tiesības analizēt *Altmark* kritēriju piemērošanu. Augstākā tiesa ir atsaukusies uz šiem kritērijiem.
15. Valsts atbalsta vispārīgo kritēriju īpatnības - papildus tradicionālajām priekšrocībām, publisko uzņēmumu gadījumā ir arī no statusa izrietošās priekšrocības (garantijas, kredītreitings), kā arī to var īpaši ietekmēt valsts publisko pilnvaru izmantošana, piemēram, nodokļu politika. Tāpat arī gadījumā, ja publiskas personas kapitālsabiedrība nolemj dibināt jaunu kapitālsabiedrību vai piedalīties tajā, nav konstatējama automātiska rīcības attiecināmība.
16. Šobrīd nav pietiekama kontroles mehānisma, kas varētu pieskatīt, vai valsts pati ievēro VPIL noteikumus, tāpēc reizēm notiek nelikumības – publiskas personas veido uzņēmumus.

17. Konkurences padome varētu pārņemt funkcijas līdzīgi kā Nīderlandē, kontrolējot, vai tiek ievērotas nacionālās normas, piemēram uzliekot sodus kapitālsabiedrībām, kas pārkāpj VPIL noteikumus.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Izmantotā literatūra

1. Bacon K. (ed.) European Union Law of State Aid. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2013;
2. Briede J., Danovskis E. Publisko tiesību subjektu civiltiesiskais statuss. Jurista Vārds, 2012. 14.februāris, Nr.7 (706);
3. Competitive Neutrality: Maintaining a level playing field between public and private business. OECD Publishing, 2012, p. 55
4. Faull J., Nikpay A. The EU Law of Competition. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2014;
5. Guide to the application of the European Union rules on state aid, public procurement and the internal market to services of general economic interest, and in particular to social services of general interest. Brussels: 2013, p. 21
6. Karayigit M.T. Under the triangle rules of competition, state aid and public procurement: public undertakings entrusted with the operation of services of general economic interest. E.C.L.R. 2009, 30(11), 542-564 P. 547
7. Kleis M., Nicolaidis P. The Concept of Undertaking in Education and Public Health Systems. European State Aid Law Quarterly, 2006, Vol.3, p. 505; Eiropas Savienības (bij. Kopienu);
8. Schweitzer H. Services of General Economic Interest: European Law's Impact on the Role of Markets and of Member States. From: Edited by Cremona M. (ed.) .Market Integration and Public Services in the European Union. Oxford: Oxford University Press, 2011, p.20-21
9. Trepte P. Public Procurement in the EU. A Practitioner's Guide. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2007, p. 61
10. Whish R. Competition law. 3rd edition. London, Edinburgh: Butterworths, 1993, p.14

Normatīvie akti

11. Līgums par Eiropas Savienības darbību. ES Oficiālais Vēstnesis, C 83, 2010.gada 30.marts.
12. Komercedarbības atbalsta kontroles likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014. 27.jūnijs, Nr.123 (5183);

13. Komerclikums: : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 4.maijs, Nr.158/160 (2069/2071)
14. “Par pašvaldībām”: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 24.maijs, Nr.61 (192);
15. Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014. 31.oktobris, Nr.216 (5276);
16. Publisko iepirkumu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 25.aprīlis, 65(3433);
17. Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 6.jūnijs, 104 (3262)

Juridiskās prakses materiāli

Latvijas juridiskās prakses materiāli

18. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada spriedums lietā Nr.SKA-0079/14, Pieejams: <http://www.at.gov.lv>
19. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 5.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-512/2013. [Nav publicēts]
20. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 9.februāra lēmums lietā Nr. SKA-271/2011 [nav publicēts];
21. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 7.novembra lēmums lietā Nr.SKA-963/2011 [nav publicēts];
22. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 22.novembra lēmums lietā Nr.SKA – 916/2010. Pieejams: <http://at.gov.lv/>
23. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 10.jūnija lēmums lietā Nr.SKA – 422/2010 [nav publicēts];
24. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 10.jūnija lēmums lietā Nr.SKA – 419/2010 [nav publicēts]
25. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 22.februāra lēmums lietā Nr.SKA-101/2010. Pieejams: <http://at.gov.lv/>

Eiropas Savienības juridiskās prakses materiāli

1. Eiropas Savienības Tiesas 2014.gada 4.septembra spriedums apvienotajās lietās: C-280/00 C-533/12 P un C-536/12 P SNCM un Francija/Corsica Ferries France. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;

2. Eiropas Savienības Tiesas 2014.gada 5.jūnija spriedums lietā: C-124/10 Komisija EDF. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
3. Eiropas Savienības Tiesas 2014.gada 3.aprīļa spriedums lietā: C-559/12 P, French Republic v. European Commission. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
4. Eiropas Savienības Tiesas 2013.gada 19.marta spriedums apvienotajās lietās: C-399/10 P un C-401/10 P Bouyegues un Bouygues Telecom/Komisija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
5. Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 15.novembra spriedums apvienotajās lietās: C-106/09 P and C-107/09 P Komisija un Spānija/Government of Gibraltar un Apvienotā Karaliste. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
6. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2011.gada 8.septembra spriedums apvienotajās lietās C-78/08 to C-80/08 Paint Graphos u.c. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
7. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2011.gada 8.septembra spriedums lietā: C-279/08 P Nīderlande/Komisija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
8. Eiropas Savienības Vispārējās tiesas spriedums 2011.gada 24.marta spriedums apvienotajās lietās: T-443/08 un T-455/08 T-14/96 Freistaat Sachsen u.c./Komisija Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
9. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2009.gada 4.jūnija spriedums lietā: C-8/08 T-Mobile Netherlands BV u.c.. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
10. Eiropas Savienības Vispārējās (bij. Pirmās instances) tiesas spriedums 2007.gada 4.jūlija spriedums lietā: T-475/04 Bouyges SA un Bouyegues Telecom/Komisija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
11. Ģenerālvokāta L. A. Hēlhuda [*L. A. Geelhoed*] 2006. gada 28. septembra secinājumi lietā: C-295/05 Asociación Nacional de Empresas Forestales. Pieejams: <http://curia.europa.eu/> [aplūkots 2015.gada 4.aprīlī]
12. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2006. gada 23.marta spriedums lietā: C-237/04 Enirisorse. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
13. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2005.gada 3.marta spriedums lietā: C-172/03 Heiser. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
14. Eiropas Savienības (bij. Kopienu) Tiesas 2004.gada 16.marta spriedums apvienotajās lietās: C-264/01, C-306/01, C-354/01 un C-355/01 AOK Bundesverband. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;

15. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 2003.gada 24.jūlija spriedums lietā: C-280/00 Altmark Trans and Regierungspräsidium Magdeburg. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
16. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 2002.gada 16.maija spriedums lietā: C-482/99 Francija/Komisija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
17. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 2001.gada 13.marta spriedums lietā: C-379/98 PreussenElektra. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
18. Eiropas Savienības Vispārējās (bij. Pirmās instances) tiesas spriedums 1999.gada 28.janvāra spriedums lietā: T-14/96 Bretagne Angleterre Īrija (BAI) pret Eiropas Kopienų Komisiju. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
19. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1998.gada 18.jūnija spriedums lietā: C-266/96, Corsica Ferries France SA. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
20. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1995. gada 16. novembra spriedumu lietā: C-244/94 Fédération française des sociétés d'assurance u.c., Recueil, Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
21. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1993.gada 17.jūnija spriedums lietā: C-295/97 Piaggio. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>
22. Eiropas Savienības Tiesas 1991.gada 23.aprīļa spriedums lietā: C-41/90 Höfner and Elser, 21.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
23. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1991.gada 10.decembra spriedums lietā: C-179/90 Merci convenzionali porto di Genova, 27.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>
24. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1988.gada 27.septembra spriedums lietā: C-263/86 Humbel and Edel, 18.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
25. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1987.gada 16.jūnija lēmums lietā: Case 118/85 Commission v Italy [1987] ECR 2599, 7.punkts. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;
26. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) Tiesas 1974.gada 2.jūlija spriedums lietā: 173/73 Itālija/Komisija. Pieejams: <http://curia.europa.eu/>;

Interneta resursi

27. Apple Reports Record Second Quarter Results. [Skatīts 05.05.2015.] Pieejams: <http://www.apple.com/pr/library/2015/04/27Apple-Reports-Record-Second-Quarter-Results.html>;

28. Draft Commission Notice on the notion of State aid pursuant to Article 107(1) TFEU, p. 6. Pieejams: http://ec.europa.eu/competition/consultations/2014_state_aid_notion/draft_guidance_en.pdf;
29. IUB Rīgas satiksmei lūgs pārtraukt līgumu ar SIA Rīgas karte, kas no tirgus «izspiež» Mobilly. Pieejams: <http://www.db.lv/tirdznieciba/pakalpojumi/iub-rigas-satiksmei-lugs-partraukt-ligumu-ar-sia-rigas-karte-kas-no-tirgus-izspiez-mobilly-411964>;
30. Levits E. Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni. Pieejams: <http://public.law.lv/ptilevicvalsts.html>
31. Limited effect of Dutch Act on Government and Free Markets on sports facilities, parking garages, and waste collection. Pieejams: <https://www.acm.nl/en/publications/publication/14140/Limited-effect-of-Dutch-Act-on-Government-and-Free-Markets-on-sports-facilities-parking-garages-and-waste-collection/>;
32. Misija. Pieejams: <http://www.tna.lv/lv/about/mission/>;
33. Oficiālais izdevējs Latvijas Vēstnesis. Pieejams: https://www.lv.lv/?menu=par_mums&sid=1;
34. Pašvaldības SIA “Ventpils labiekārtošanas kombināts”. Pieejams: http://www.ventpils.lv/lat/ventpils_parvalde/pasvaldibas_parvaldes_struktura/103-pasvaldibas-sia-ventpils-labiekartosanas-kombinats;
35. Pašvaldības SIA “Ventpils tirgus”. Pieejams: http://www.ventpils.lv/lat/ventpils_parvalde/pasvaldibas_parvaldes_struktura/95-pasvaldibas-sia-ventpils-tirgus;
36. Struktūra. Pieejams: <http://www.lvm.lv/par-mums/struktura>;
37. Turpmāk valsts pati nodrošinās ātrās palīdzības šoferus un operatīvos transportlīdzekļus. Pieejams: http://www.nmpd.gov.lv/nmpd/preses_relizes/?page=0&doc=1451;
38. Unfair competition between government organizations and private businesses is not allowed. Pieejams: <https://www.acm.nl/en/publications/publication/13172/Unfair-competition-between-government-organizations-and-private-businesses-is-not-allowed/>;
39. Valsts kapitālsabiedrību pārvaldība. Pieejams: <http://www.pkc.gov.lv/darba-grupas/valsts-kapit%C4%81lsabiedr%C4%ABbu-p%C4%81rvald%C4%ABba>;

Citi resursi

1. Latvijas Republikas 12.Saeimas 2013.gada 3.oktobra sēdes stenogramma.
Pieejama:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/B9630140AFA96DB9C2257C0400445F03?OpenDocument>;
2. Likumprojekta “Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā” (Nr. 60/Lp12) priekšlikumu salīdzinošā tabula uz 2.lasījumu. Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webSasaiste?OpenView&restrictcategory=60/Lp12>;
3. Likumprojekta “Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/FF41D62E8852B043C2257B9D00325402?OpenDocument#c>;
4. Pavadvēstule likumprojektam “Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā”.
Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/FF41D62E8852B043C2257B9D00325402?OpenDocument#c> [aplūkots 2015.gada 1.aprīlī];
5. Pārvaldes uzdevumu deleģēšanas līgums Nr.RD-11-1062 starp Rīgas pilsētas pašvaldību un SIA “Rīgas Nacionālais zooloģiskais dārzs”. Pieejams:
<http://www.riga.lv>;
6. Potaičuks A. Valsts atbalsta tiesiskuma kontrole tiesā. Maģistra darbs, Rīga, 2014.

Bakalaura darbs „Publiskas personas komercdarbība valsts atbalsta kontekstā”
izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Eva Vīksna _____ 18.05.2015.

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: lektors Dr.iur. Edvīns Danovskis _____

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Valststiesību zinātņu katedrā: 18.05.2015.

Dekāna pilnvarotā persona: _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē: